

پینچ خشته کی
لہسہر شیعری شاعیران

تیپه لکیش له سه ر شیعری کی هانزی شیرازی *

دهخيلت بم وده ساقی «أدر كاساً وناولها»
 غم و غوصه صی دلّم كه بوو «ولی افتاد مشكلها»
 نومیتدی بوی میشکم بوو «صبازان طره بگشاید»
 كه چی نه مزانی بهم ددرده «چ خون افتاد در دلها»
 له به حری عه شق و خه و فی مه و ج «گردابی چنین هائل»
 **

به هاواری دلّم ناگهن «سبک باران ساحلها»
 له نه ووه دلّ عه شقی خوم هون کرد «بید نامی کشید اخر»
 چلون په نهان نه بی سپرړی «کز و سازند محفلها»
 بلتی بمره نه بی بمری «گرت پیر مغان گوید»
 كه ره بهر خوی خه بهر داره «ز راه و رسم منزلها»
 **

له هیجرانی نه تو بؤ من «چه امن و عیش چون هردم»
 نه جهل بانگمان نه كا دم دم «كه بریندید محملها»
 نه گهر تو (ز پوره) ی عه شقی «ازو غائب مشو حافظ»
 كه یارت بؤ سه فهر نه روا «دع الدنيا و أمهلها»

* نهم شیعره له ل ۱۲۶-۱۲۷ی كه شكۆلی نه جمه دین مه لا (۱) دا نو سراوه هه روه ها له ل ۵ی كه شكۆلی (ب) یشدا نو سراوه ته وه. شایانی باسه كه تیپه لکیشه كه ی حافظیش له سه ر شیعره كه ی په زیدی كوری (مه عاوییه) په.

پینج خشته کی له سه ر هه لبه استیگی (مه ل په شید) ی لوه

كه نازناوی (مانیل) بووه **

نهم تفهنگی ده سی شیخ قادره مارمیلکه ته زین (۱)
 لازمه هه جوی بکه م لایقی وه ستایه جوین
 بیبه نه گول عومهر و بیخه نه ناو ناوی ده لین
 چ تفهنگی که به شهرت قابیله بؤ داری کولین
 تا بلتی قورس و شکاو و به دوو فیشه ک نه ته قین
 **

سهیری فیشه کله غه كه ی خو شه كه ره ق بوو به هه تاو
 شه مسیبه فیشه کی درنايه به سه عیبتی ته واو

فیشه کی گولله شل و نه غلته بی بارووتی رزاو
 سهیری فیشه کلغه كه ی كه ن له دووسه د لاوه دراوه
 فیشه کی قه لب و قه باغی ره ش و دوژمن نه ترین

**

نهمه کاری چ نه زانیکه برؤ بیبه ره وه
 گهر نه یانگۆر بیبه وه هه سته له نو دؤی وده وه
 نه گبه ت و شوومه به نومیتدی نه چیته دهره وه
 وده (قادر) به قسه م كه نه ته وئ بیبه ره وه
 نه قیزه ی جووتی گه لی چاتره وک خه لکی نه لین

**

نهی کردوویه به شاگرده وه قابیل به شه قن
 هه رچی نه جزای كه هه یه هه جوی بکه م موسته حه قن
 جه ر شل و دهرزی کول و خانه سواو جومله شه قن
 قوّل و پاش و ماشه كه ی و لووله كه ی هه ر سی نه له قن
 شه قشه قه ی چا كه حه قیقته نه مه ته قوړی ترین

**

فهردی ته نها نیبه، هیچ جینسی نیبه، نه وعی نیبه
 گهر تفهنگ ده ست نه كه وئ موشته ری به یعی نیبه
 گولله كه ی وک په له پیتکه نه شه ری قه طعی نیبه
 لووله كه ی بؤ کلکی ته ورداس نه بی هیچ نه فعی نیبه
 بؤ چه قو گهر ده س نه دا، بؤ دهمه كه ی کووره ده میتن

**

هه ر سوپاهتی كه له نه وقاتی مه سافا رین
 نهمه بی تی بکه وئ هه روه كو مانگای حیزن
 گونی فیرعه ون به کونی خانی كه هه ر ناچیزن
 كه چه ل و گیتچه ل نه بی هه ر دوو به جووت تیی میزن
 نه وی کردوویه به دل گووی سه گی هه وشاری به رین

* نهم پینج خشته کیبه له ل ۲۱۴-۲۱۶ ۱۵هه به.

** مه لا ره شیدلی لوه: کوری لوه ی قاوه چیبه له شاری سلیمانی هاتۆته دنیاوه. به کوردی و به فارسی و تورکی شیعری

گوتوو و هكو ده‌لین: مه‌لا ره‌شید پیاویتی سهرچل بووه له بارودۆختیکی نادیارا سالی ۱۳۲۰ك ۱۹۰۲ز كوژراوه.
 (۱) وه‌كو مامۆستا نه‌جمه‌دین مه‌لا له په‌راویزی كه‌شكۆله‌كه‌دا نووسیبوه‌تی: «ئهم هه‌لبه‌سته له‌سه‌ر ئهم چیرۆكه‌یه جاریك
 مامۆستا زیوه‌ر له ته‌ك شیخ قادری سهركار و شاعیر مه‌لا ره‌شیدی مائیل ئه‌چن بۆ چپای گۆیژه بۆ راو، وا پێ ئه‌كه‌وی له
 به‌یانیه‌وه تا ئیواره ئه‌گه‌ر پێن نیچیریان په‌لووته‌وه نابین، ده‌می ئیواره ئه‌گه‌ر پێنه‌وه له بناری گۆیژه شیخ قادر تووشی تۆزی
 (مارمیلکه‌بیتک) ئه‌بێن تفه‌نگیکی تی ئه‌گرێ قۆریبه‌که ئه‌هنگیوی ئه‌مجا مه‌لا ره‌شید چه‌ند شیعریک له هه‌جوی
 تفه‌نگه‌که‌ی شیخ قادر ئه‌لێ زیوه‌ریش ئه‌یکا به‌پێنج خسته‌کی.

پێنج خسته‌کی له‌سه‌ر هه‌لبه‌ستیکی (نسیب)

فیراکی دیدیه‌ی مه‌ه رووت وه‌كو سایه‌ی زه‌مین په‌سته
 وه‌ها په‌سته ئه‌به‌د بێ ده‌سته سه‌د عیسا بلێ هه‌سته
 عیلاجم كه‌ بریندارم نیشارت دل ئه‌گه‌ر به‌سته
 فیدات بێ رۆحی شیرینم نه‌ظه‌ر سوویی دلی خه‌سته
 به‌ لوطفت چاک ئه‌بێ قوربانی تۆ بێ ئهم دلی خه‌سته

**

له‌ عالهم غافلّم گیراوی چاوی بووم و موژگانی
 برینداره سه‌هراپا دل به‌زه‌ری نووکی په‌یکانی
 نییه باکم له‌ قه‌ولی مودده‌عی و تانه‌ی ره‌قیبانی
 ئه‌من مه‌ستی شه‌رابی لیبوی بووم و چاوی فه‌تتانی
 که‌چی وام پێ ئه‌لێ بێ فه‌ر، شه‌راب خۆریش و سه‌رمه‌سته

**

ئه‌گه‌ر تۆ ئیلتیفاتت بێ له‌گه‌ل ئهم عاشقه‌ که‌م که‌م
 هه‌موو ئه‌توێته‌وه یه‌ک یه‌ک له‌ کوورده‌ی سینه‌ما غه‌م غه‌م
 وه‌کو موشتاقی زامم ئیحتیاجیشم به‌مه‌ره‌م هه‌م
 بکه‌ ره‌حمت به‌حالی ئهم گه‌دایه‌ چونکه‌ که‌م ده‌سته

**

هه‌موو عالهم ئه‌زانێ ئه‌صلی من ساداتی (نۆدێ)یه
 به‌ موژگان کوشتمی و پیم ئه‌لێ: ناخۆ ئه‌مه‌ کتیه
 به‌وه‌للا قاتیلی من دال و لام و بێ له‌گه‌ل رتیه
 له‌ رۆژی شه‌رده‌دا گه‌ر لیم پیرسن قاتیلت کتیه؟
 ئه‌لیم که‌س قاتیلی دل نه‌بووه ئیلا یاری چاو مه‌سته
 چیه‌ زیوه‌ر! به‌دائیم مویته‌لای زولف و رۆخ و چاوی

له‌ ئه‌رباب و په‌فیعانت که‌ دوورکه‌وتی و به‌جێ ماوی
 ئه‌وه رتیا نییه داوه ئه‌تۆش به‌و داوه به‌سه‌راوی
 به‌ دائیم موخلیصی (زیوه‌ر) به‌ ئه‌ی کاکه‌ هه‌تا ماوی
 له‌ کاک ئه‌حمه‌د ته‌مه‌ننای بۆ بکه‌ ئه‌مرو ده‌سا هه‌سته

پێنج خسته‌کی له‌سه‌ر هه‌لبه‌ستیکی شیخ ره‌زای تانه‌بانی

ماندووم له‌ سه‌فه‌ر دیومه‌ گه‌لێ ره‌نج و هیلاکی
 بۆ چیمه‌ ته‌ماشای سه‌ماوات و سه‌ماکی
 حاشا له‌ گول و گولشه‌ن و جیگه‌ی خۆش و پاکی
 مه‌ریوته‌ حه‌یاتم به‌سه‌وله‌یانی و خاکی
 خۆزگه‌م به‌سه‌گی قاپیه‌که‌ی ئه‌حمه‌دی کاکی

**

ئهو ده‌سته گول و گولشه‌نه گول رۆشنی سادات
 ئهو دورری گران قیمه‌تی ده‌ریای که‌رامات
 ئهو صاحیبی زوهد و وه‌رع و ته‌قوه و طاعات
 ئهو زویده‌ی ساداته‌ که‌ سوککانی سه‌ماوات
 شه‌ریانه له‌سه‌ر سه‌جده ئه‌به‌ر مه‌رقه‌دی پاکی

**

ئهو حوجره‌یه زواری که‌ ده‌واره له‌ هه‌رلا
 خاکی ده‌ره‌که‌ی حه‌سه‌ره‌تی گول گه‌شتی موصللا
 بیروون و ده‌روونی به‌فویوضاتی موجه‌للا
 ئهو مه‌رقه‌ده‌ والا‌یه که‌ وه‌ک عه‌رش موعه‌للا
 مه‌حفوفه‌ به‌زواری مه‌له‌ک ده‌وری شوپاکی

**

ئاواره‌ی موئکی غه‌م و سه‌حرای جنوونم
 ته‌ئسیری فیراکی ئه‌وه من غه‌رقه‌ به‌ خوونم
 مه‌نعم مه‌که‌ ئه‌ر خه‌سته و دل خوار و زه‌بوونم
 بۆ ده‌ست و عه‌صا نازکه‌که‌ی داخه‌ ده‌روونم
 قوربانی عه‌صای ده‌ستی بم و سۆل و سیواکی

**

نووری به صهري فاطيمه و حه پدهري كه پراي
سه رچاوهي عيلم و هونه ر و مه عده ني نه نوار
خوي به حري و هفا نه جلي هم مو گه وههري شه هوار
دهر حه ق به حه فيداني نه دهب لازمه زينهار!
قورباني حه فيداني بم و بابيي و دكي

**

دنياه نه بينراوه وهفای تاوه كو سه ر بين
عه يشيكي نييه ناخري بي خه وف و خه تهر بين
نم عالهمه بو تييري به لا با به سوپهر بين
دنياه له دواي حه زره تي شيخ زيتر و زبه ر بين
وهك تاجي كه ي و جامي جهم و ته ختي زوحاكي

**

دوو سه د وهكو (زيهر) بووه ته شاهيدي ليللا
ميثلت نييه لهم قه رنه كه تو حازري بيللا
خاصه كه ده كه ي مه دحه تي نالي نه بي يوللا
به م حاله پهر تشانه وه باز نه شه هه د و بيللا
شيعرت طه ره ب نه نكيژه (رهزا) شاعيري چاكي

نم شيعره له ل ۲۰۸ - ۲۱۰ ي كه شكولي (۱) دا هه يه .

شيخ رهزا كوري شيخ عه بدولر هmani تاله بانبيه ، سالي ۱۲۵۳ ي كوچي له ناوايي قرخ هاتوته ژيانه وه له حوچه و مزگه وتي
كه ركوك و كوچه خوئندي ته واو كر دووه ، شاعير و نه دييكي تا بلتي فه صبح و ره وان و زمان پاراو بووه ، ديواني
شيعري هه يه ، يه كه م جار سالي ۱۹۴۶ ي ز له به غا پري له شيعره كاني چاپ كراوه ، سالي ۱۹۱۰ ي ز له به غدا كوچي
دوايي كر دووه .

پينج خسته كيي (زيهر) له سه ر شه لبه ستي ظاهير به گ*

تو كه پاشاي و نه مييري ده فعي حاجاتم نه كه ي
خو نه گهر حوكمي بكه ي دوو چاري ئافاتم نه كه ي
فيكري خوتم ته قري نه كه م گهر نه فيي ته وقاتم نه كه ي
سه د كه پاشاي حه ز بكه ي هه ر نه وع موجازاتم نه كه ي
من قسه ي حه ق هه ر نه كه م سا چون مو كافاتم نه كه ي

**

من له به ر نازك دلي جار جار په رهي گول سه ب نه كه م
روو له جه ولان گاه بكه م نوردويي دارا ته ب نه كه م
وهك عه لي شيري خوا ، ده عوايي سه د مه رحه ب نه كه م
من به ته ختي خوسره و جامي جيهان بين گه پ نه كه م
تو به مه نمووري ئيعانه ي دوتم و خه پراتم نه كه ي

**

من كوري بارامي شيرزاد نيم بچم بو خه رجي دوتم
من (اصيل ابن الاصيل) م نوخبه يي ئيران و روتم
كه س نييه پاشا مو طبعي بم به ته نها عه بد ي توتم
من به سه د ميننه ت له نوقلي ليوي ياري خوتم نه خوتم
تو به شاگردي دو كاني مه ردي قه ننادم نه كه ي

**

من طه له ب ناكه م به غه يره ز عيشوه و نازي حه بييب
بوچي غه م بارم نه كه ي ناحه ق به ديدياري ره قيب
عالمه نه يزاني كه طه بعم عالييه و فيكرم نه جيب
من رهزا نايم به ناني گه ندمي ئاده م فريب
تو به ئومئيد ي كوليره ي جو و زور اتم نه كه ي

**

من به غه يره ز زولفي مه ه روويان سه ري سه ودام نييه
پري له له شكر بين جيهان قه ت خه وف ي رووي نه عدام نييه
شه ش ده ري عالمه بگيري ظه ن مه به ريگام نييه
من له شاهي صاحيبي فيل و عه له م په روا م نييه
تو له ژيره ستيي پياده ي ئه سپتا ماتم نه كه ي

**

من خه يالي نه خذ و ضه بطي مولكي ئيرانيم هه به
ئينتياخي دوده ماني نالي عوسمانيم هه به
ئيعتياقادي شاي بوخارا و مييري گه يلاتيم هه به
«في المثل» من موسليمم ده عواي موسولمانيم هه به
تو حه والهي مه سته له ي ئينجيل و ته وراتم نه كه ي

**

فکری «زیتودر» پر فشانه لیترهوه تا لامهکان
مهحو ئهکا خامه‌ی دهسی ئهوه نه‌قشی مانی بئ گومان
بیخه‌یه ناو سه‌ده هزار تیغ جه‌وه‌ری دیاره ده‌بان
نه‌ظم و نه‌ثری طاهیر ئه‌مرۆ بۆته ئه‌ورادی زویان
تازه دیتی فیتری قه‌صیده و نه‌ظم و ئه‌بیاتم ئه‌که‌ی

* ئهم شیعره له ل ۲۰۵-۲۰۷ی که‌شکۆلی (۱) دا هه‌بوو.

طاهیر به‌گ کوری عوسمان پاشای کوری (محهمده) پاشای جاف کوری که‌یخوسره به‌گی کوری طاهیر به‌گ، ناوبراو سالی
۱۲۹۵ی کۆچی له شاری هه‌له‌یجه هاتۆته دنیاره له حوجره و مزگه‌وت خۆپندوویتی، زمانی کوردی و فارسی و عاره‌یی و
تورکی و که‌میکیشی فه‌ره‌نسی زانیوه. زۆر زیره‌ک و لیها‌توو و چاونه‌ترس بووه به‌خشنده و دل فراوان بووه. ماوه‌ییک
قائیمقام و سه‌رده‌میکیش سه‌رۆکی شاره‌وانی بووه. شیعره‌کانی دل‌داری و نایینین و سالی ۱۹۱۸ی زایینی له سلیمانی
کۆچی دوابی کردووه. ته‌رمه‌که‌یان بر دۆته‌وه بۆ عه‌با‌ه‌یلێ له‌وئ به‌خاک سپێراوه.

پێنج خشته‌کی له‌سه‌ر هه‌لبه‌ستیکی به‌هوی*

که نه‌جمی طالعی هه‌رکه‌س هه‌لیت و ئاخ‌ر ئاوابی (۱)
له‌گه‌ل ئابانی عولوی ئومه‌هاتی سو‌فله ئی‌فنا بئ
جیهانی بئ ته‌بات و بئ به‌قا بۆ پیر و به‌رنا بئ (۲)
نه‌لئ مه‌ردم که دنیای پشته‌ی له‌و، ئه‌و روو له دنیای بئ
که پووری زاله بۆچی پیره‌زالی پئی ره‌زا نابئ (۳)

**

به من ئه‌وصافی ئه‌م مه‌که‌کاره‌یه قه‌ت نا‌کرئ ئینشا (۴)
ئه‌گه‌رچی بینه ئیم‌دادم سه‌دی وه‌ک ئه‌خه‌طه‌ل و ئه‌عشا (۵)
له شیخ و عالم و پیر و مورید و حاکم و پاشا
له‌گه‌ل شاه و گه‌دا ئه‌م فاحیشه ئاخ‌ر ئه‌کا حاشا (۶)
گه‌ر ئه‌هلی غیره‌تی به‌ر له‌و له خۆی و ئه‌هلی حاشایی

**

عه‌جبه‌ مه‌شغوولی جیلوه‌ی ساقیی و گول‌ه‌نگی مه‌ی و ساغیر (۷)
دلی خۆت خۆ مه‌که هه‌رگیز به‌بۆنی خه‌له‌ته‌تی فاخیر (۸)
خه‌یالی خالی موشکین و نیگاهی قامه‌تی لاغیر (۹)
ئه‌گه‌ر تاجت له‌سه‌ر کا سه‌رتی پتیه قووت ئه‌دا ئاخ‌ر
مویاره‌ک که‌ی ئه‌بئ ئه‌و خه‌له‌ته‌تی وا خه‌له‌تی له دوابی (۱۰)

**

چ سه‌یادیکه دنیا که‌س ره‌ها نابئ له‌ده‌س داوی (۱۱)
مه‌ئال و مه‌رجه‌ی خاکه‌ چ دل صاف و چ کیناوی
ئه‌گه‌ر گو‌ل سوورمه‌یی یا برمه‌ بئ ره‌نگ سوورو ره‌نگ ماوی (۱۲)
له‌به‌ر هه‌ر داده‌نرئ جل، چ چیناوی چ پیناوی (۱۳)
ئه‌بیتته لوقمه لوقمه پاقله یا پاقلوا بئ (۱۴)

**

هه‌تاکه‌ی خوابی خه‌رگۆشی سه‌گی نه‌فسه‌ له رسته‌یه (۱۵)
شه‌ق و زله‌هه‌ بیه‌ته نه‌ق‌دی طاعت وا له مستایه
ئه‌گه‌ر راسته‌ ئه‌وئ ئه‌م وه‌عظه بۆ شاگرد و وه‌سته‌یه
برا! فیکری چ‌را، کی‌بریتی فرسه‌ت تا له ده‌سته‌یه
شه‌وی یه‌لدا له پیشه، رۆژی عومرت وه‌خته ئاوابی (۱۶)

**

له مه‌کری ئه‌م عه‌جوزه سه‌ده هه‌زاران نه‌وجه‌وانانمان
نی‌کاحی موته‌یه وه‌ک شیعه‌ تاسه‌ر نابئ بۆ که‌سمان
که مانی هه‌ر نه‌مانه‌ خانه‌ی وێرانه‌یه بۆ مان
بکه‌ین ئاه و فوغان و ئاگرئ به‌رده‌ینه خانومان (۱۷)
خه‌راباتی مه‌حه‌به‌ته‌ت حه‌یفه‌ بئ ئاشووب و غه‌وغایی

**

عه‌به‌ث (زیتودر) که مه‌شغوولی حیسابی ماهه‌که‌ی ده‌لوی (۱۸)
عه‌مه‌ل ئی‌جراکه بئ هووده خه‌ریکی سه‌رفیی و نه‌حوی
بنالینه وه‌کو قومری ئه‌گه‌ر تۆ تالیبی سه‌روی
له‌گه‌ل نالین و گریه‌ حازره فه‌ریاد ره‌س (مه‌حوی!)
«لیبکوا» ری ئه‌دا پیری طه‌ریقه‌ت طفیلی ساوابی (۱۹)

* ئهم شیعره له ل ۲۰۱-۲۰۳ی که‌شکۆلی (۱) دا نووسراوه‌ته‌وه. مه‌حوی ناوی مه‌لا محهم‌ده‌ کوری مه‌لا عوسمانی بالخییه
سالی ۱۸۳۰ یان ۱۸۳۱ یان ۱۸۳۷ی زاین له دایک بووه، په‌کیکه له لووتکه به‌رزه‌کانی شیعی کلاسیکی کوردی
ئه‌ده‌بیکه‌ی فه‌لسفه‌ نامیزی هه‌یه ده‌توانین بلێین بۆ خۆی قوتابخانه‌ییکه سه‌ربه‌خۆیه. چه‌ند جار دیوانه‌که‌ی چاپ کراوه
سالی ۱۹۰۶ی ز له سلیمانی له دنیا ده‌رچوو.

(۱) نه‌جمی طالع: ئه‌ستیره‌ی به‌خت.

(۲) به‌رنا، یا، بو‌رنا: به‌کوری گه‌نجی جوان ده‌گوتی.

(۳) پوور: کور. پووری زال: کینا‌یه‌یه بۆ رۆسته‌می کوری زال. پیره‌زال: پیری موو سه‌بی، زیاتر بۆ پیره‌زن به‌کار ده‌هێنری،

لیره‌دا مه‌به‌ستی دنیا‌یه که له‌به‌ر کۆنی پیتی ده‌گوتری پیره‌زال، کۆنه چال هند.

(٤) مه‌ککاره: صیغه موباله‌غیه به‌واتا زۆر مه‌کرکه‌ر.

(٥) ئەخطل = اخطل: نازناوی دوو شاعیری عه‌رده به‌کیان (غیاث)ی کوری غه‌وئه له هۆزی ته‌غله‌به سالی ٦٤٠ی ز له دایک بووه سالی ٧٠٨ی ز مردوووه، شاعیریکی زمان پاراو و قسه په‌وان بووه زۆر شه‌ره شیعری و ده‌مه‌ده‌مه‌ی له‌گه‌ل جه‌ریتر و فه‌ره‌زده‌فا کردوووه. (معجم المؤلفین ٤٢/٨) دووه‌م نازناوی (بشارة الخوري) به‌ئهمیش سالی ١٨٩٠ی ز له بیروت له دایک بووه، سالی ١٩٦٨ی ز له دنیا ده‌رچوووه. دیاره زیوه‌ر مه‌به‌ستی به‌ئخطل به‌که‌میان.

ئه‌عشا = اعشى، الکبیر: نازناوی شاعیریکی عه‌ره‌یی پیش هاتنی ئیسلامه، به‌کیتکه له خاوه‌نه‌کانی شیعری مه‌شه‌ووری پیش ئیسلام (أصحاب الملقات) له (به‌مامه) له دایک بووه. ته‌مه‌نی زۆر درێژ بووه تا سه‌رده‌می هاتنی ئیسلام ژباوه به‌لام ئیمانی نه‌هیناوه دیوانی شیعری هه‌یه. له (مه‌نفوخه) سالی ٦٢٩ی ز مردوووه. (معجم المؤلفین ج ٦٥/١٣).

(٦) فاحیشه: به‌نافه‌دی خراب ده‌گوتری، لیره‌دا مه‌به‌ستی دنیا‌یه. له‌دیوانی مه‌حویدا ل ٢٩٥٠ ئه‌م نیوه‌ دیره شیعری به‌م جه‌ریه، (له ده‌رویش و له شا ئه‌م فاحیشه ناخر ده‌کا حاشا.

(٧) ساغیر: شه‌راب گیر.

(٨) خه‌لعت: لیباس و پۆشاک. فاخیر: نایاب.

(٩) خالی موشکین: خالی ره‌ش وه‌ک موشک.

(١٠) خه‌لعت: پۆشاک و کالاک. خه‌ل: داکه‌ندن.

(١١) صه‌بیاد: نیتچیره‌وان. ره‌ها: رزگار بوون.

(١٢) گۆل سورمه: پارچه قوماشیکی ئاوریشم و سورمه بوو سه‌رده‌می زوو ژنان کردوو‌یان به‌جلویه‌رگ. برمه: پالتۆ کۆن. ماوی: شین.

(١٣) چیناوی: قه‌یفه‌ی تاقمه‌کار، پارچه‌بیتکی ئاوریشم بووه ژنان کردوو‌یان به‌جل. پیناوی: جلی پینه‌کراو.

(١٤) لوقمه: پاروو.

(١٥) خوابی خه‌رگۆشی: که‌رویشکه‌خه‌و.

(١٦) شه‌وی په‌لدا: به‌شه‌وه‌کانی دوا مانگی پایز ده‌گوتری چونکه زۆر درێژن، له بنه‌ره‌تیشدا وشه‌به‌کی سریانیه‌به به‌مانا له دایک بوونه، ده‌لین: جه‌زه‌تی عیسا له‌وه‌دا له‌دایک بووه.

(١٧) خانومان: خانوو به‌ره.

(١٨) ماه: مانگ. ده‌لو: بورجیکه له بورجه‌کانی ئاسمان.

(١٩) نیشاره‌تی بۆ نایه‌تی «فلیضحکوا قلیلا ولیبکوا کثیرا» کردوووه که په‌روه‌رگار داوا له ناده‌میزاد ده‌کا که که‌م پین بکه‌نن و زۆر بگه‌رین. واته ئه‌وه‌تا قورئان ئه‌مرمان پین ده‌کا که بگه‌رین جا خۆ هه‌رجه‌ند به‌پرواله‌ت گه‌ریان بۆ مندالانه به‌لام ئه‌م نایه‌ته ریگا ده‌دا پیری به‌سالاجوو و شیخی طه‌ریقه‌تیش بگه‌ری وه‌کو مندالی ساوا چونکه گه‌ریان ده‌بیتته سه‌به‌یی ره‌حمه‌تی په‌روه‌رگار.

پینج هه‌سته‌گی زیوه‌ر له‌سه‌ر هه‌لبه‌ستیگی

(سه‌ید نه‌هه‌مه‌ نه‌لنه‌قیب)*

هه‌تا که‌ی ئاته‌شی نه‌خوه‌ت له سه‌رتا روو له بالا بێ
نیشاطی تو بیه‌سای پینان و گه‌نج و کالاک بێ (١)
ئه‌گه‌ر مه‌یلت هه‌یه که‌رت له عوقبا چاک و (اولی) بێ
وه‌ره لاده له دنیا، بێ له‌مه‌ولا رووت له (مه‌ولا) بێ
دل و جان و وجودت هه‌ر نیشاری شاهی (له‌ولا) بێ (٢)

**

جیهان رووناکه ده‌بیه‌نی ئه‌ما نامینتی بۆت هه‌روا
ئه‌گه‌ر تو حاکمی شه‌رعی به‌ناحقه قه‌ت مه‌ده‌ فه‌توا
خه‌تیکه موسه‌تیه‌م ئه‌م شه‌رعه تا ده‌رگاهی حقه ئه‌روا
له ریگه‌ی شه‌رعی ئه‌نوه‌ر هه‌ر که‌سه‌ی لادا ئه‌بێ ریه‌سوا
ئه‌گه‌ر شاه و گه‌دا بیت و ئه‌گه‌ر والی بی والا بێ

**

ئیمامی شافیعی بێ یانه ئه‌عظم هادی بی خه‌لقن
طه‌ریقه‌ی سوهره‌وه‌ردی بێ وه‌یا چه‌شتی له‌سه‌ر حه‌قن
له به‌حشی باطینا ئه‌تباعیان وه‌ک خه‌رمه‌نی به‌رقن
طه‌ریقه‌ی قادری نه‌قشبه‌ندی هه‌ر دوو پتی حه‌قن
عیلاجی قه‌لبی قه‌لبت که‌ چ له‌م لا بێ چ له‌و لا بێ

**

قه‌سه‌ی حه‌ق هه‌ر ئه‌که‌م فه‌رزه‌ن زه‌مین سوورکه‌ن به‌خوتناوم
ئه‌گه‌رچی خۆم به‌ئه‌سه‌بایی ته‌عه‌للوک حه‌پس و دامام
له داخی ئه‌هلی ئه‌م دنیا به‌هه‌رانه‌م که‌ چۆن ماوم
به سه‌لتیه‌ی سوورمه‌وه خۆی بائه‌دا وه‌ک ژن ئه‌لتی: پیاوم
که‌سه‌ی مه‌رده که‌ نووری باطینی صاحیب ته‌جه‌للای

**

عه‌دوته نه‌فسی ئه‌مه‌ره چیه‌به ئه‌م ماره با بگری
خه‌ریکی خۆیه‌تی هه‌رکه‌س که‌ ناکا ده‌فه‌هه‌یی فیکری
له‌سه‌ر بوون و نه‌بوونی نه‌فسی ری نادا بکا شوکری

به نهفسی حیلله بازی خوئی بلتی: بهسیه حهیا بگری
نیتر لاده له گیتی (لا) سواری کهشتیی ئیللا بی (۳)

**

عیلاج و مهلهت کوا، نهچییه کوئی، گهر شاهی کاووسی
خهتات بی ناچییه جهننهت بهزیننهت گهرچی تاووسی
جیهان زبندانه ئهی غافل! نهتوش مهحکووم و مهحبووسی
له هه یوان و عوررووسی ههر په شیمانی مهئبووسی
که چونکه عاقیبهت مهرگه چ (ئهدنا) بی چ (ئهعلا) بی

**

کهسی نهمرۆ له دنیا دا له خهوفی ناخیرهت گریا
له ناخر مهتره بهی خهندانه گرتی مهتره بهی عولیا
به حویبی دونیهوی (زئوهر) سهرت پر بوو له ماخولیا
له نووری رۆژی عیرفان بی نسیبه صاحییبی دنیا
کهسی حیصه ی نه بی (ئهحمده) که له خهلقه ته وهلا بی

پینج خسته کی له بهر هه به ستیکی مه لا صانی (هه ریق)*

جَمَرات هوی العشق علی القلب اُتارت
الشمس من الخجله بالحجب توارت
فههاد صیفهت که و تمه ناو رهنج و مه رارهت (۱)
ئه م خه سرهوی خوبانه که وا دیته نه نظارهت (۲)
شیرینه له لام، دل نه فریتنی به ئیشارهت

**

لوقمان به نیگاهی وه کو دیتوانه به حالی (۳)
سه د دهغه دهرم کهن نه چمه دهرگه و مالی
ئه فکار و خه یالی له دهم سه ند خهت و خالی
میوهی نه مهلم کاله له بهر دیدهبی کالی
کالایی خه یال م هه موو داناوه به غارهت

**

زئوهر وهره گهر تالیبی ئه فکاری ده قیقی (۴)
لا ده له مه جازی وهره سه ر عیشقی حه قیقی (۵)
بی فائیده له م نه وعه خه یالانه غه ریقی
تالیب مه به بۆ له فظی به بی مه عنا (حه ریقی)!
ته جنیس و له طافهت بخه ره به سطر عیبارت

* ئه م شیعه له ل ۲۰۳-۲۰۵ ی کهشکۆلی (۱) دا هه بوو. ههروهه له ل ۷۰-۷۲ ی (دیوانی سهید ئهحمدهی نهقیب) یشدا چاپ

کراوه. سهید ئهحمدهی نهقیب کوری سهید ئهحمدهی شیخ مهحمودی کوری شیخ حهسهنی گلّه زهردیه. سالی ۱۲۸۰ ی
کۆچی ۱۸۶۳ ی ز له سولهیمانی هاتوته دنیاوه له حوجره و مزگهوتی سلیمانی له لای مهلا زاناکانی ئه و سهردهمه
خوتندویه له لای شیخ مستهفا موفتی ئیجازه ی عیلمی وهرگرتوو، له دوا ی مردنی باوکی له ته مهنی شانزه سالی دا
کراوه ته نهقیبی سلیمانی سالی ۱۳۲۸ ی کۆچی چوه بۆ حه ج له کاتی به جیهتانی پیوستیه کانی حه جدا له شاری
مه دینه کۆچی دوا بی کردوه و له گۆرستانی (به قیغ) نیتراره.

(۱) ناتهش: ناگر. نه خهوت: خو بهزل زاین. نیشاط: چالاکی. بیساط: راخه ر. په رنیان: پارچه قوماشیکی ناو ریشمه، له
نیوان (نیشاط) و (بیساط) دا جیناسی لایق هه به.

(۲) له مه ولا: له مه به دوا. مه ولا: خوا. له نیوان (له مه ولا) و (له مه ولا) دا جیناسی ته رکیب هه به. له نیوان (اولی) و
(مولی) و (لولا) دا جیناسی لایق هه به. شاهی له ولا: واته شاهی (لولاک) نامازه بۆ ئه و ته به ی که به درۆ به حه دیث
دانراوه که ده لئ: (لولاک لولاک لما خلقت الافلاک).

(۳) ئه م نیوه دیره شیعه نامازه به بۆ رسته ی (لا اله الا الله) که نیوهی نه فییه و ده بیته کوفر و گو مریایی نیوه شی ئیباته
ده بیته هۆی رزگاری. چونکه که وترا (لا اله) واته هه یج خوا به ک نییه ئه مهش ئیلحاد و بی باوه ریه به لام که به دوا ئه ودا
وترا (الا الله) ئه و ئیباتی خوی گه وره و په ره ر دگار کرا.

که واته (لا اله) گیتی گو مریایی و سه ر لی شیوانه وتنی (الا الله) که شتی رزگاری به. ده شتوانین بلتین سووکه
ئیشاره تیکشی تیدایه بۆ نایه تی (۴۳) ی سوورده تی هود که به زبانی حه زره تی نوحه وه ده فرموی: «قال لا عاصم الیوم
من امرالله الا من رحم...».

* ئه م شیعه له ل ۱۹۹-۲۰۱ ی کهشکۆلی (۱) و ل ۶۸ ی کهشکۆلی (ب) دا نو سرا وه ته وه.
(*) حه ریق: ناوی مه لا (صالح) ه کو ری مه لا (نصرالله) به سالی ۱۲۸۲ ی ک- ۱۸۶۵ ی ز له دبی زئویه سه ر به ناحیه ی
سورداش هاتوته دنیاوه، بۆ خوتنن زۆر شوینی کوردستان گه راوه تا ئیجازه عیلمی وهرگرتوو دوا بی چوه بۆ سابلاخ،
دیدنه شیخی بورهانی کردوه و بۆته خه لقیه ی به صوفیه تی دنیا ی به سه ر بر دو وه. سالی ۱۳۲۷ ی ک- ۱۹۰۹ ی ز له دنیا
ده چروه له گۆرستانی (جامی) نیتراره. شاعیریکی زۆر زمان پارا و شه نارا بووه ده لئین هه یج شاعیریکی کورد
نه ی توانیوه وه کو حه ریق شوین پتی نالی هه لگرئ ته نانه ت برئ شیعه ری حه ریق له دیوانی نالی دا چاپ کراون چونکو
پسپۆران و لیکۆله ره وه کان نه یان توانیوه جوتیان بکه نه وه. برئ له شیعه رکانی له دیوانیکی به چکۆله دا تا ئیستا دوو جار
چاپ کراون جاری به که م سالی ۱۹۳۹ ز جاری دوو مه ییش سالی ۱۹۶۹ ز به لام هینده ی هه لئه ی زل و زه به للاحی تیدایه
چیژی شیعه رکانیان بر دو وه.

(۱) فه رهاد: فه رهادی کورده که دل داری شیرین بووه. ههروهه به هه موو به ده به خت و لی قه و ما و تکیش ده لئین.

(۲) خه سره وی خو یان: پاشای جوانان. نه نظارهت: ته ما شا کورن.

(۳) لوقمان: ناوی پیبایتیکی ژیری داستانییه له قورئان و فه رمو ده کانی پیغه مبه ردا ناوی هاتوو هیندیک له زانایانی
ئیسلام پییان وایه پیغه مبه ر بووه. له ئه ده بی کلاسیکماندا نمونه ی عه ق و ژیری به.

(۴) ئەفكاری دەقیق: بۆچۈنى ورد و پر مانا.

(۵) مەجاز: ئەودىيە وشەبىك بۆ مەعنايەك غەبرى مەعناكەى خۆى بەكارهتيرابىن.

حەقىقەت: ئەودىيە وشەكە بۆ مەعناكەى خۆى بەكارهتيرابىن. لىرەدا مەبەست بە (مەجازى) عەشقى مەجازىيە واتە: دلداری روالەت. بە (عەشقى حەقىقى) یش مەبەست عەشقى صۆفىگەرپىيە.

تەخمىس لەسەر ئەزەلىكى (وافى)

ئەى فیداکارانى مىللەت شىرى مەردانى ولات
ئەى رەئىسانى دىانەت صاحىبى سەدم و سەلات
بۆ نىشارى بى وجودە لىرە و روپپە و مەنات (۱)
روح فیدا كەين بۆ وەطەن بۆ حوكمران رپى ئەبات
كەس نەبى چاوى لە روتبە و خزمەتتىكى بى خەلات
**

تاكو دوپنى بوو لەمەيدانا ئەتان وت ئىمە چووين (۲)
وا لە بادەى يەكيتى سەر مەستى فيكرو ھاى ھووين
گشت فیداکارى ئەو ئىستاكە سەرپەست كە بووين
نامى تەئرىخى لە جىبى روتبەى فەرىقى بى لەلات
گەر نەكەين ئىشباتى مەوجودىت ئىمرو ئىمە چىن
**

پشتىوانىكىمان ھەيە ھەك كىنوى ئاسن وا مەتىن
من كە فەردىكەم لە كورد، باوەر بکەن ئەى موسلمېن
خزمەتى مىللەت لەلام فەرزە بە تەصدىق و يەقىن
نەك بەدەم ياخود زوبان باللە وامە تا مەمات
خاكى كوردستان مەحەللى عىلم و دارولفەن ئەبى
**

مەوقىيەى ئەھلى كەمال و بۆ ھونەر مەسكەن ئەبى
ھەرچى وئىرانىكى تىدايە ھەكو گولشەن ئەبى
سەد شوكر شوعلى چرامان رۆژ بەرۆژ رەوشن ئەبى
بەرقەرار و پايدەدار بى واسىطەى شەوقى حەيات
عيبەرت و دەرسە لەلای ئەھلى نەزەر ھەزەى زەمەن
**

دوور نەچىن بۆ عەسرى كۆن لەم ھەقتەدا ھەولتى بدن
دەست لەمەل يەكتر بکەين بۆ حىفىزى گولزارى ھەتەن

دیم نمونەى مىللەتى غەبىرە كە چۆن خزمەت ئەكەن
ضابتان و كابتان ھەرودەك نەفەر پۆل پۆل ئەھات
**

ئىتىھادىكىمان نەبى بى شوبھەيە بى رىب و شەك
مىر و ئاغا فەرقى نامىنى لەگەل خەرات مەلەك
سەير بکە چۆن ئەجنەبى حوكمى گەبانە سەر فەلەك
بۆ تەرەقى مولك و مىللەت جانفدابوون يەك بەيەك
ئىتھاد و يەكيتى ئىنسان ئەباتە رۆژھەلات
**

(فائق) ئەمرو گەرچى عالم پر لە ناشوبە و فیتەن
حەز ئەكەم دانىم لە رپى خاكى ھەتەندا جان ھەتەن
كوللى دىيەك پنچە بازى كا لەگەل مولكى خەتەن
مەقصەدى زاتىم نىيە غەبىر از ھەطەن ئىللا ھەطەن
چۆن فیدای مىللەتە (وافى) بە تەحقىق و ثبات

زىوەر زادە (۳)

(۱) لىرە و روپپە و مەنات: جۆرە دراوتكى سەردەمى پىشوو بوون.

(۲) جوو: جوولەكە: يەھودى.

(۳) رۆژنامەى ئومىدى ئىستىقلال سالى ۱ ژمارە ۱۱ و ۱۹ى رەبىع و ئاخىر ۳۴۲، ۲۹ تشرىنى ئانى (۳۳۹) - ئەم شىعرە ھەرچەندە بەناوى فائق زىوەر (بەختيار) بلاكو راوئەتو ھەلام لە راستىا ھى مامۆستا زىوەر خۆبەتى. چونكە لە كاتتىكدا بەو ناو ھوازراو ھە بلاوى كردۆتەو ھە خۆى سانسۆرى لەسەر بوو ھەلەين حاكىمى سىياسى ئەو سەردەمەو ھە.

پىنچ خىشتەكى لە شىعەرىكى ئەرەبىسى (جەمىل صدقى زەھاوى)*

خزمەتى جەننەت ئەكەن ھەردوو چ غىلمان و چ حوور (۱)
رېگەبى حەق ئەگرى رابىعە بى يا مەنصور (۲)
بۆ ھەطەن خزمەتى ژانداركە لە دنيا مەشھور (۳)
(يرفع الشعب فریقان اناث و ذكور
وھل الطائر إلا بجناحیہ یطیر)

* ئەم پىنچە لە ۱۵۴۷ كىتپى سۆزى نىشتماندا چاپ كراو ھە.

جەمىل صدقى زەھاوى: كورى مەھمەد فەبى زەھاوىيە سالى ۱۸۶۳ى.ز. لە بەغدا لەدايك بوو شاعىرىكى كۆمەلەيەتى زمان پاراو بوو لە تەمەنى مېرد مندالېدا دەستى بەشېعەر وتن كردوو ھە. لە كاروبارى مېرىدا چەند پەلە و پاىيەتتىكى بىنبو ھە، ئەندامى ئەنجومەنى دانراوان (مجلس الاعيان) بوو ھە، يەكىك بوو لە داواكەرانى تازەكردنەو ھەى شىعەرى عەربى، بىرئ لە

شيعره کانی ترخان کردوه بۆ داواکردنی مافی ئافرهت و باری کۆمه لایه تی. چهند دیوانی شيعر و کتیبی دانراوی ههیه سالی ۱۹۳۶ی ز له دنيا درچوه. پیره مێردی شاعیر زۆر به سۆز لاواندوویه ته وه.

(۱) غلیمان: ئه و کوره گه نچه جوانانه ن که له به هه شتا خزمهت ده کهن. حور: حوژی به هه شت، ئافره تی گه نچی به هه شت.

(۲) راببعه: مه به سستی راببعه ی عه ده و بیه.

مه نصور: مه به سستی مه نصور ی حه للاحه که یه کتیک بووه له صۆفیه کانی سه ده ی سیه می کۆچی، له حاله تی جه ذبه و سۆز لێ هاتندا ده سستی کرد به وتنی (انا الحق) واته من خوام له سه ر ئه مه کۆژرا.

(۳) ژاندارک: جاندارک: ئافره تیکه تیکۆشه ری نه به زی فه ره نسویه بۆ رزگارکردنی ولاته که ی له ده ست ئینگلیز راپه رپوه به لام له ئاکامدا ده سته گیر بوو، سالی ۱۴۳۱ی ز سووتان دیان و مرد.

چوار خشته کسیه کان

نامۆزگاری و سه رزه نشت*

ئه لا ئه ی فـاـیـقـی مـنـدـالـی دـل صـاـف (۱)
 له دنیا دا به ویجـدان به و به ئینـصـاـف
 ئه گه ر کـوـفـرت ببـی ئه بـیـه مـوـنـه و وهر
 به دوو بار (تووتن) یش زوو ئه بیـه ئه شـرـاـف
 **

مه لای بورهان مه لا ولام دی عه جه ب ده عیه و تپیک ی بوو
 که رتیکم دی عه با ی پۆشی بوو، ورچی مپزه رتیک ی بوو
 هه زار په حمهت له (میرزا صالح) ی ئاغای قه لات ی بن
 جه ماعه و وه عظ و ذیکر و مه جمه عه و چا و شه که رتیک ی بوو

بۆ شایسته خان (۲)

دل ئه سیری ئاسکیتکی مالبیه
 عالمین مه فتوونی خهت و خالبیه
 تا خه یالی لێ بکه ی شایسته یه
 قه لبی عالم به سته بی خر خالبیه
 **

به بی ئاتاری فکری و خوان و سینی
 به بی خزمهت چ بۆ مبللهت چ دینێ
 سمیلێ کورت ئه کا ریشی ئه تاشی
 له لای وایه که بۆته مۆسۆلینی

**

دهوری کهر سوار بوونه ئیستا نۆیه تی هات دابه زین
 عاقله هه ر که س ئه گه ر فلسیتکی بی نهیدا به زین
 جینسی مه حسووسی که مه خصوصی سواری خاصه بوو
 که وته ژیر کورتان و جه نچه ر بار ئه با مات و حه زین
 **

چ خۆشه! گه ر له پر یاری سه مه ن روو یاسه مه ن بۆ بی
 له بهر چۆگانی زولفیدا سه ری من ههروه کو گۆ بی
 خه یالی چه ره بی گول ئاته شینی گه ر له دل گوم بی
 ئیلاهی مه جمه ری سینه سه راپا پر له پشکو بی

**

عاره ب ئابلاخی ده خیلتم وه کو عاره ب، به وه فات
 بده ری کۆنه عه گالتی به هه دیه و به خه لات
 تا کو ببیه ستم و خۆم گف که م و فش که م سه روریش
 بیه مه مه ردومه کی دیده بی ئاغا و سادات

**

مانگی په مه زان که بیست و نۆ بی
 صاحب شه ره فه هیلالی شه ووال
 ئه ما په مه زان که (سبی) ی ته واو بی
 قه دری نییه مانگ به دانگ و میثقال

**

وه عه ده ی من و تو ئه ی په مه زان پۆژی جه زا بی (۳)
 دیوانی من و تو له حـضـوـور باری خوا بی
 ئه م لاله روخانه هه موو په نگ زه ردی ده سی تۆن
 کئ دیویه که لاله یه ره قانی به سه را بی

**

دیقه هه تم کرده حادیشاتی فه له ک
 هاتو جۆی فه سل و مانگه کان یه ک یه ک
 لیم عه بیان بوو که جه ننه ت و دۆزه خ
 عه هدی جوانی و پیریه بی شک

**

بهینیکه ون بووه حادیشه وا خوئی نواندهوه (۴)
کانوونی سیننه ناگری تیدا گهشاندهوه
دوکتور (حسینای شههیری وهتهن پهروهی ئهدهب
بادی ئهجهل چراغی حهباتی کوژاندهوه

بۆ سهری پاکهته جگهره (۵)

بۆ رهواجی ئهم سیغاره قهلبی خوژنوودم ئهوی
پهسمی شیرین، ئیسمی شیخیم، شیخ مهحمودی ئهوی
کاغهژیکی صاف و بی غهش خالص و خاص و تهميز
موشتهربی نازک تهبعهت صاحیبی جوودم ئهوی

**

صاحیبی مولک و ئهراضی دلئی غه مباری بوو
پرووی له تاپۆ که ئهکرد قهلبی پر نازاری بوو
«حمدلله» که تاپۆ شههرفی پهیدا کرد
خوا له تاپۆ شههرجی کردهوه پرگاری بوو (۶)

**

له جیتی فیرنی و پلاو و گوشت و شفته
وهکو جوو ئیحتیاجم کهوته کفته
دهبا قولاپی چنگی لی (گری) دهین
نهوهک پروا له چنک ئهم کفته موفته

**

بهحه بسی یوسفی ثانی دلئی عالم موکه ددهر بوو
دلئی زیندان بهتالع بوو، به دیداری مونهوهر بوو
له تهشتی سیننه و جامی سهرا سههده پهنجه ئهشکینم
ههتاکو موژده بیتکم دیته گوئی ئه و مانگه وا بهربوو (۷)

**

تۆ بهورتهی ئهم و ئه و قهت دلئی خوژت پهنجه مهکه
مهجلبسی غهبعهت ئهگه جهننه ته تیا لهنجه مهکه
قهولی من بی غههزه، دۆستی هه موو عالم به
فهرقی حاتان و توجار باشیی بهرنجه مهکه (۸)

**

شهوی جومعه ئهگه مانگه شهو بی، له لام
هرامه ئهگه ماچ نه کهی لیوی جام
چ جامی؟ وهکو گهردنی ساده بی
دهروونی شی پر ئه رخه وان باده بی

**

ئهو مهیل و شهوقه بوومه قه دیم ئیسته باقییه
گویم هه له دهنگی موطریبه، چاوم له ساقییه
قهت نامهوی نیگار فهه رنگ پهنگی تورک خوو
پروحه ئه سیری په رچه می کوردی عیراقییه

**

بۆ موتالا و خویندیم سه فحهی جه مالت کافیه
پهنجی بی هووده نه کیشم با له شهرحی کافیه
ئیبین و سینا و شیفای ئه و با له مهیدانا نهین
چاوه کانت بۆ عیلاجی دهرده کانت کافیه (۹)

**

وه حش شه تم زۆر له لا په سنده ئه گهه
مهدهنی بن ستتالین و هیستله
گهه موسولمانی وهک هه نی کهس بی
دینی (بووذا)ت له لا موقه ددهس بی

**

ئه گهه چاوه نه بری قهت له چاودیری
له جه معییه تی به شهردا نیتری
ئه گهه قهت نه ته یشت قه رزت له سهه بی
غه بیهت که ره کهت مه گهه هه کهه بی

**

ههروهک که سیک له خوژی له پر دیته سهه گرین
من هه له ناخوژی زه مان دیمه پیکه نین
چۆن وه صفی نه و بههار و سهفا و پهنگی گول بکهه
واتیک چووه زه مانه کهوا سوور بووه به شین

**

گول خوار و ژورور ئەکا بەشەنەى بايەكەى شەمال
يا شوكرى حەق ئەكا بەرپوكووع و بەئىعتىدال
شەكراوۀ ناوى كانىيەكەم بەشەكر نەبى
بەفراوۀ ناوۀكەم دە نەبى بەفەرى شاخ و چال
**

بۆ دەرويش شەرفى چايەچى

هەزاران ئافـهـرین دەرويش لە پىـمـرت
لەبەر ئەم شىرە صافە و چای مونیـرت
هەچى پرووى كـردە ناو چايخانەكەى تۆ
ئەلئى دەرويش شەریف پەحمەت لە شىـرت
**

ئەى خانمى ئەلمۆدەى نەشمىلەبى قـژـ پرووت
لیم مەگرە كە لیم بخەمە سەر دەم و سەر پرووت
بىستوومە شىووعیت و منیش ئىستە هەژارم
قانوونى موساواتە من و تۆ كە بىن جووت
**

پەروردهبى پەنجەى ئەدەبى پىرى بەتەسكین
نوورى نەظەرى مىللەتى كوردە غەزەتەى ژین
بىست سائە ئەكا خزمەتى قەومى بەدل و گیان
تەبرىكى ئەكەم لائىقە بۆ حورمەت و تەحسین

ئەم چوار خشتەكیانی بەزنجیره لە ۲۴۸-۲۵۴ى كەشكۆلى (1) دا نووسراوە.

(۱) فایق: مەبەستى فایق زێودى كورپەتى.

(۲) بچووكترین كچى شاعیرە.

(۳) ئەم چوارینە لە ۶۵ى دیوانى شىخ رەزای تالەبانیدا چاپى سالى ۱۹۴۶ى ز چاپ كراوە بچوارینى ئەو دانراوە. بەلام نەجمەدین مەلا لە پەراویزى كەشكۆلى (1) ل ۲۵۰ى نووسىووەتى كە ئەم (روباغى)یە هى زێودە و هى شىخ رەزا نىبە.

(۴) زێود ئەم چوارینەى بەهۆى لە دنیا دەدچوونى دكتۆر حوسەینى باباجانەو گوتووە كە سالى ۱۹۲۴ى ز كۆچى كردووە.

(۵) تۆپە سىغارەكە بۆ پروپاگەندە رەسمى شىخى لەسەر بووە، مەبەستى لە جگەرەى توركى بوو كە كارخانەكەى هى عەبدوللا لوطفى بووە.

(۶) زێود ئەم چوارینەى بەهۆى گۆرانى مودبرى طاپۆى سلیمانى فەرەح ئەفەندى و هاتنى ئەورەحمان شەرەف لەجیبى ئەو وتووە.

(۷) زێود ئەم چوارینەى بەهۆى حەپس كرانى شىخ مەحمودى نەمرەو و تۆو.

(۸) زێود ئەم چوارینەى بۆ شىخ عەبدولقادری حەفید و تۆو.

(۹) وەكو دەلێن: زێود ئەم چوارینەى بۆ كچىك و تۆو ناوى (كافیه) بوو لەم پروووە دەبى مەبەستى بە (كافیه) لە كۆتایی نىو دىرى يەكەمدا ناوى كچەكە بىن. مەبەستىشى بە (شەرحى كافیه) كتیبى (الفوائد الضیائیه = جامى) یە كە هى عەبدولرحمان ئەجمامى كۆچكردووى ۸۹۸ى ك- ۱۴۹۲ى ز. یە (كافیه) ش كتیبى (عوثمان)ى كورى عومەرى شارەزورى كە بە (ابن الحاجب) بەناویانگە، كۆچكردووى سالى ۶۴۶ى ك. (كافیه) و شەرحەكەشى كاتى خۆى فەقیكانى كوردستان دەیانخویندن و لەپەريان دەكردن.

مەبەستىشى لە وشەى (كافیه) لە كۆتایی چوارینەكەدا مانا لوغەویبەكەبەتى واتە بەسمە و كیفایەتمە.

(شىفا)ش كتیبى (الشفای) ی ابن سینایە.

مەمۆستا زێود ئەم چوارینەى لە كۆتایی و تارىكا كە بەپۆنەى تىپەرپنى بىست سالى بەسەر دەدچوونى رۆژنامەى (ژین)دا نووسىووە. لە (ژین)ى ژمارە (۸۱۹)ى سالى ۱۹۴۶ى ز دا پلاو كراوەتووە.

مەحكەمەى ئىستىداد*

وا بىناى ظولم و فەسادیان نا مەحكەمە
ئابرووى ئىسلامیان برد مەحكەمە
باسى رىشوەت كاری و ئەفعالیان
گەر بەقەد سەگ دابنیم هیشتا كەمە

* ۵۳ى سۆزى نىستمان.

بۆ رەفیق حىلمى

ئەى رەفیقى موحتەرەم، ئەى خاوەنى شىرىن مەقال
هاتە بەر مەددى نەزەر فىكرت وەكو ناوى زولال
من ئومىدى گەورە گەورەم پیتە بۆ ئەم مىللەتە
نەك خەپالى خۆت سەرف كەى تۆ لە ذىكرى خەت و خال

تاك تاكە*

زەمانى گورز و یم رابورد و ئىستە پالەوان عىلمە
سىلاحى دەستە صەنەت بارىقەى تیغ و سىنان عىلمە (۱)

**

مەعاشى مارتى فەوتاندىن كە پاشا
(بحمد الله) جەزای خۆى دى لە پاشا

**

خۆشه زستان دوو شت يه كيكى له چك
دوو مهين مه نجه لت له بان كه و چك
**

قوربان به يادى تۆوه گولتى ئاره زووم گه شه
چ بكه م كه ناگه مه قه ده مت به خته كه م ره شه
**

په ياي كورد و يله ده در شكلى هيلالى
به هار ره وشه ن ته كا صويحى جه مالى (١)
**

پياو كه دوو چارى رۆژى نه گبه ت بوو
دۆستى گيانيشى لى ته بپته عه دوو
**

حيزى و دزى و خيانه ت نه مه حكومى ته سيري
هيچيان ده ماغ شكين نين وه ك عيلله تى فه قيري
**

كه سى سه گ تاوى لى دا دابنيشى وازى لى دينى
له سه گ كه متر كه سيكه حمله بو سه ركه و توان دينى
**

مه دحى كاك نه حمه د نه كه م نه شاهى مه ه جاهه به نام
نه ولياي عه صرى هيلالن نه وه كو ماهى ته مام
**

(ميسيو و پلسون)ى كورد و (جۆرج)ى ده شتى موكربان
وا له جميانه مه چۆره نه وروپا بو سه بيران
**

پيرى بچي ته مه جليسى جوانانه وه كهره
جوانى بچي ته مه جليسى پيران مونه ووهره

* ئەم شيعره تاك تاكانه له ٢٥٥-٢٥٧ى كه شكۆلى (١) دا هه به .

(١) نه جمه دين مه لا نه لى: ئەم فه رده ي مامۆستا زۆهر، حاجى مسته فا پاشا ياملكى له سه ر له وحه ي رۆژنامه ي بانگى كوردستان نووسيبوى.

(١) و يله ده در: ديبه كه له سه ر زنجيره شاخى گۆرته كه كه وتۆته رۆژه لائى شارى سليمانيبه وه، شاخه كه يش به ناوى (دئ) يه كه وه ناو نه برى زستانان به فرىكى زۆرى لى ته بارى به لام كه به هار نزيك بووه به فره كه ده ست نه كا به توانه وه له دواييدا به فره كه شكلىكى هيلالى پهيدا نه كا وه ته مه يش سه ره تاى به هاره. (ن.م)

هه لسين با هه لسين هيچ رانه وه سستين
له ناو مه كته با كۆمه ل بيه سستين
غه زاته ي شاران بخوتينينه وه
فيكرى نه وروپا به و نينه وه
زۆر چاك تى بگه ين له وه ده لته تانه
چۆن هه لئه سوورپين له گه ل زه مانه

زۆهر

**

به غدادى دلّم زاره له بهر سه هemy نيگاهى
به م كه و كه به ي حوسنه بلتى نادره مه حمود
عاشق كوژه غه دداره دل ئازاره

جه فاجۆ

**

خوتين رۆژه شه ره نكيژه مژه ي خه نجه ره

مه حمود

**

جه برا دللى (هه مى) به خه مى كاكولى به نده
حوسنى كه ببى زيب و زه ي و (زۆهره)

مه حمود

ئەم هه لبه سته دوو قۆلبييه زۆهر و شوكرى فه زلى و توويانه كه نازناوى شوكرى (هه مى) بووه .

مووه ززه ف*

مووه ززه ف گه وره و بچووك نه دهن ره نج
هه موو نه جوولين وه ك به ردى شه تره نج
با ئيسراف نه كرى ئينساف بيتنه پيش
په نجاى چل بى چوار ديناريش پيننج (١)

* ئەم چوارينه له ٩٩٧ى سۆزى نيشتماندا چاپ كراوه.

(١) نه جمه دين مه لا له سه ر ئەم ديره نووسيبه تى ده لى: «مامۆستا زۆهر مه رامى نه وه بووه نه وانه ي مانگانه كه يان زۆره هينديكى لى كه م بكرپته وه بدرى به وانه ي كه مانگانه كه يان كه مه». .

به‌شی فارسی و تورکی

فزلفت

تیر نگاه با غبان گلرا پریشان میکند
بیچاره بلبل چون کند ناچار افغان میکند
ای نازنین گلبدن، ای ماه روی سیمت
آنز خمها در جان من، آپخشم و مژگان میکند
آنصفحه یعنی روی تو، آنعطر یعنی بوی تو
محراب آن ابروی تو، کافر مسلمان میکند
باما مکن جور و جفا، ایسنگدل ای بیوفا
دارد وصال تو صفا بیمار درمان میکند
افتاده ام در راه تو بینم رخ چون ماه تو
دیدم جمال شاه تو، شب را درخشان میکند
در کلبهء احزان من، یعنی میان جان من
یوسف رخ مهمان من دلرا بکنعان میکند
در باغ حسن دلبری، دارم مقام سروری
کی بو به [زیور] بنگری چون ابرگریبان میکند
دارایی جوان بختی و سرخیل جوانان
نزیبید که به تو فخر کند خطهء ایران
ای روی تو از شمع گرو برده و از ماه
وی چشم تو صیاد دل و رهنز ایمان
حاجت نبود بر کمرت خنجر خونریز
صد کشته براهت فتد از جنبش مژگان
آرایش حسن تو نه خط است و نه خال است
از مور مزین نشود ملک سلیمان
تابان شده تا (بانہ) ز انوار جبینت
در دیدهء عالم چوتوی مهر فروزان
با مَشک برا برنکنم پرچم پر خم
در هر سرموی تو معلق شده صدجان
فریاد که هم عقل ز سر بردی و هم هوش
کافر نکند آنچه بما کرد مسلمان

گرسرو به پیش قد تو سجده نیارد
صد لعنت ما بر سروی باد چو شیطان
ور نشئه چنین است که در چشم و رخ توست
باید که شود میکرده و بتکده ویران
بگزاده نهی بلکه تو شهزادهء حسنی
بر طزهء زلفت نگرد بیعت خوبان
بر تخت لطافت چوتو امروز ندیدم
گل دربیر رخسار تو خاریست مگیلان
زیبید که کند بندگیت خسرو پرویز
شیرین پسری چون تو ندیده است بدوران
سنبل برموی تو گیا هیست ببازار
نرگس بر چشم تو سفالیست بمیدان
سرتا قدمت روی بهرسوی نمایم
ابله شوم و واله و سرگشته و حیران
هرچند بود منزل مه برج سماوات
در ارض محال است کند جلوه و جولان
گرماه دل افروز نهی شوق تواز چیست
در مملکت و بادیه و کوه و بیابان
ای سیم بدن سرو چمن لالهء جنت
در مملکت حسن توی صاحب فرمان
اعجاز لبیت مرده کند زنده بخنده
کوشاه سکندر که توی چشمهء حیوان
هر شعر که در وصف تو گفتم عجیبی نیست
گیرندز (زیور) بد و صد لعل بدخشان
نهئه که درین عصر کی شعر نخواهد
صد شعر بیکپاره و صد فرد بیکنان
جز حضرت محمود حفید زاده که طبعش
چون آب روان است کفش ابر بنیسان
آن شاهسواری کرم و ملک سماحت
شهباز هنر پرور و صیاد زر افشان

در مجلس وی بادنگارا چو تو هر دم
صد شاهد و شمع و شکر و یارخوش الحان

ماموستا زیتور له کاتی کۆچه کەوی له گەڵ بنه ماله‌ی شیخی نه مر له گوندی قه‌ره‌گوێز، (شایسته خانم کچی مظفر السلطان) خوشکی نه سره‌ت خانمی ژنی «مصباح‌الدیوان (ئه‌ده‌ب)» ده‌بینی و چه‌زی لی ده‌کا و به‌م شیعرانه تاریفی ده‌کات:

ابروی هلال و رخ چون شمس تو دید است
در بیرق خود دولت عثمانی کشیده است
شمس و قمری هست که بر روی سماوات
در کسف و خسوف که آن روی بدید است
تو آن صنمی گور به لب بام بر آیی
چون بر همت سید زنبیل مرید است
چو گمان دو زلفت به کف پای حنایی
شایسته ای گویی زنج سیم سفید است
چون عیسی مریم بکند نطق به خوبی
هر طفل دو ماهه که زاسم تو شنید است
«زیور» نتواند که کند وصف جمالت
از کف بشکست خامه و کاغذ بدرید است

**

ای آنکه لب و زلف تو یک نوش و یکی نیش
نوشم نرسیده بلب از نیش جگر ریش
از ما گرهی درخم ابروی تو گر هست
از زلف تو در خاطر ما صدره تشویش
مهری ز تو دیدیم به زلف تو خزیدیم
شاها به جفا بر مکن این سایه ز درویش
هر آنچه به ما جور رود از تو خوش آید
اربیش و راندک ز تو تریاق بود پیش
از عاشق بیدل مطلب کیش که جز عشق
در خانقه مرشد ماکفر بود کیش
بیگانه ز خود خواند مرا دوست، خطا خواند

بیگانگی خویش که از خویش بود خویش
انجام بدیدیم که زین جام چشیدیم
صوفی بکش این جام و ز انجام میندیش
آمد به سرما بت ما، لیک زمانی
کز عمر من خسته نمانده رمقی بیش
باهمت پیران چه توان کرد ادب را
آفاق سراسر بودم خصم بد اندیش

له کتیبی (تاریخ فرهنگ و ادب موکریان) تألیف: ابراهیم افخمی»

ماموستا زیتور ئەم هه‌له‌سته‌ی خواره‌وه‌ی سالی ١٣٢٦ هـ له شه‌هیدوبونی خوالی‌خوشبوو «حاجی شیخ سه‌عید» و «شیخ ئەحمەد» ی کوپیدا به‌فارسی وتوووه که له موصل شه‌هید کران:

له‌سه‌ر ئیملا‌ی فارسی

یارب بنای عیش جهان بی قرار باد
غم در درون اهل زمان استوار باد
آل علی چو باز گریبان دریده شد
چشمان اهل دهر همه اشکبار باد
شیخی که چون همای درین ملک سایه داشت
در کوششش زمین و زمان سوگوار باد
شیخی که جانشین دو قطب عراق بود
ناحق شهید گشت فلک بی مدار باد
هرکس مسبب است درین کارزشت و بد
محروم از عواطف پروردگار باد
خواهم زیارگاه خوانند کبریا
گر یک دعا کنیم اجابت هزارباد
اشعار جانگداز چه سود است خواندنش
پس ماندگان حضرت او پایدار باد
محمود نوجوانش به اقبال بر خورد
دایم خزان آرزوش نویهار باد
دنبال توسنش همه دم سایه‌ء مراد
اندر حمایت نظر چاربار باد

به‌شی تورکی

سوکواری بو شیخ سعیدی حفید

زمانک وضعنی گورکیم نحو سندن نه‌کار ایتدی
ینه آل رسولی خون ایچنده خاکسار ایتدی
بتون اشرافک اهل ماتم ایچر اوردی خنجرله
مصائبدن دل آلی عبایی داغدار ایتدی
شقاوت اهلینه وردی شطارتلر مسرتلر
بنی هاشم لرئ ظلم ایله غرق غبار ایتدی
ایر شمردامنی گردونه دستی کوتهم یارب
که قلب حضرة زهرایی ناصل زحمدار ایتدی
حفید حضرة کاک احمد اول شیخ سعید نا‌ثار
که جودی نعمتی بو عالمی غرق مسار ایتدی
شهید اولسه‌یره دوشسه روایی شرع و قانونده
نه حکمت در بزه گوستردی خالق ناشکار ایتدی
نه‌روم ایلر نه‌بلغار ایلیبور بو ظلم مستکره
بو فعلک فاعلی کندی سنی مقبول نار ایتدی
نهو حشمتلکدر اول اطوار ناهموار موصلده
دگل اسلامک اهلی، اهلی کفری شرمه‌سار ایتدی
ندر برسیدی عالی نسب مقتولی نظم اولسه
که شو قومی لعیندن حضرة یونس فرار ایتدی
صناعتجه، تجارتجه، ترقی ایلدی موصل
سفائن یرلرنده قان ایچنده لاشه‌کا ایتدی
سیاستله، عدالت شمیدی پک لازم ولایتده
بر وقعه صفحه‌ء تاریخ ده‌ری لکه‌دار ایتدی
سنادر روضه^(۱) تاریخی وفاتی سویدلدی (زبور)
دیددی چوقسندن برو بوزاته جنت انتظار ایتدی

دل آب گشت، آب بخون، خون چو آتش است
آتش چودود، در نظر روزگسار باد
فریاد از جفای ستمکار این زمان
خواهم که دشمن علوی خاکسار باد
هم چون زمان پرده‌ء عصمت به‌ماتند
زنهار مدعی همه در زار زار باد
باب و پسر شهید سنان دگر شدند
ملعون باد قاتل و باغش به‌نار باد
تاریخ جوهری توز (زبور) شنو چه‌گفت
ب سد ابر دیده‌ء خورشید تار بار، ۱۳۲۶هـ (۱)

**

در وفات حاجی ملا سعید کرکوکلی زاده این رباعی گفته است:

وجود حاجی جای مفخرت بود
فراقش داغ قلب مملکت بود
نظر کردم بتاریخ وفاتیش
چنین دیدم (سعید آخرت بود) ۱۳۵۷

تیبینی: (ماموستا زیور) شیعی فارسی زوره به‌لام نه‌مه‌نده به‌سه که لیترده‌دا نووسراوه چونکه نه‌مرد
فارسی باوی نیبیه.

(۱) نه‌م نیوه شیعه‌ه‌ه‌رفه نوخته‌داره‌کانی به‌نه‌بجه‌د نه‌کاته ۱۳۲۶.

له استایشی مته‌صه‌رفی سلیمانی ته‌بدوله‌جید به‌گ یه‌عقووبی زاده و

میژووی خانووی مته‌صه‌رف سالی ۱۹۳۸ک فهرموویه‌تی:

یکی بر رنگه گیرمش شهرمر رنگی بشارتدر اهالی هر طرفدن غرقى شادی و شطارتدر ساعات یوزنی مخلوقه گوسترمکده درشمدی شقاوت ذلتیله داخلی چاهی اسارتدر یو تأثیراتی گونا گوندن حیرتله دوشمه سعاد تلو (مجید بگ) بانیبی عدل و ارادتدر لوامز مهره بکزر بر عزیزه مالک اولمشدر اوت یعقوبی زاده یوسفی شیرین اشارتدر معارف و سمعت آلمش پک گوزل عمرانه باشلامش زراعت انتماده هرکسک فکری تجارتدر اهالینک رفاهی حالنه ئاسایشی ملکه شوقیمتلو وجودی همدمی رنج و مرارتدر ندر افکارینه تک بر لوانک ایشنی گدرمک حقیقت با قیلرسه حقی کورسی بی وزارتدر وطن پرور فخامتلو (جمیل المدفعی) مزوار یدقیسه بن دیوردم آن ایی حقی صدارتدر یشا ذاتی معلاسی که مجدیله مخمر در یشا اوصاف والاسی که غیرتدن عبارتدر زماننده یاپلمش برینا اصطخری فارسدر رجال عصره شایانی تماشا و زیادتدر^(۱) عدالت خانه در کشورمزه جوهرلی تاریخی حکوومهت خانه‌سی دنیاده آن اعلا عمارتدر

.....
(۱) (عدالت خانه در کشورمزه) پیته نوخته‌داره‌کانی به‌ئه‌بجه‌د ئه‌کاته ۱۳۵۷ که میژووی خانووی مته‌صه‌رفه.

**چى لەسەر زۆرەر نووسراوه و خۆى چىيى
نووسيوه**

مهلا مهبدوللا زيوهر

زيوهر له سه رنامه دانی شوعه رای دهوری دوايييه له ناو هاو عه سره کافما، شيعری زيوهر له هه موویان په وانتر و ناودارتره، وهک له شيعرا بالايه له ديانه ت و نه خلایقی چاکيشدا دوو بالايه، شيعر و ذهکا و خولقی وههبي و خودا داده نایا به نه سره نایا به هونەر، خزمه تی وه ته نی زوره، دريغا مه عاریف نیستيفاده ی لئ نه کرد، نیستاکه موعیلمی ته قاویته.

پیره میژد ئەلئ: نیستایش مامۆستای هه موو مامۆستاکانه و ئوستادی هه موو شاعیره کانه، رووی مار رهش بئ که کلکلی په ره سپلکه ی گهست و، فیر نه گوله نه خوینئ.

له نامیلکه ی گولدهسته ی شوعه رای هاو عه سرم

به قه له می عه لی باپیر ناغا نووسراوه،

له چاپخانه ی (ژیان) ی پیره میژد له سلیمانی چاپ کراوه.

١٩٣٩-١٣٥٨ لاپه ره (٣٤)

زيوهر

په نجی مهرگ بهرۆکی زيوهری بهر نه دا رایکیتشا بردی له سه ر رتی (هه روته و دۆله میران) دا خستیه ژیر خاکه وه. ته نها شيعره کانی له پاش به جئ ما که له م ته نگانه و گرانیبه دا و له م زه مانه دا ره یه ئارد بۆ مال و مناله هه ژاره کە ی ناکا!!! به لئ شيعری زيوهر و زيوهر خوئی و زيوهری هه موو شاعیری کورده وارین. ئەمرۆ نه بیخود نه بیکهس نه پیره میژد نه گه یشتوونه ته زيوهر ساخوا کورده کە ی به ختیار کا شوینی باوکی بگریته وه.

زيوهر نه خلایقی له شيعری جوانتر بوو به هه موو مه عنايه که وه دیندار و به وبقار و قه ناعه تکار بوو. له کیسمان چوو داخی دووری ساریش ناییته وه. ماوه بیک پیش نه وه ی کوچ بکات زۆرم بیر نه کرد. پیر و نیفتاده هه ر چۆنی بوو خۆم گه یانده لای، ئۆف چه ند دلته نگ بووم له من نه خوشتتر و حالئ ناخوشتربوو.

من که سالی ١٣٠٥ ی رومی ١٨٨٩ ی میلادی له سیتهک. باشکاتب بووم و باوکی نه وه مه ئموری ضابط بوو له گه ل باوکیا دامه مان نه کرد، نه وه هیشتا پین نه گه یشتبوو. دواپی که بۆ نه سه مموول و هاوړتی بهر و به ی و سه فەر و حضرم بوو که دهستی کرد به شيعر گه لئ له پیش من و هه موو شاعیره کانی زه مان و زمانی خۆمانه وه بوو. له م دوايييه دا چه ند شيعریکی پاشه رۆکی بۆ نارد بووم له چاو شيعره کانی نیستای خو به تی، ئەلئ:

بئ فائیده و سه هودا زه ده بئ پاره و پوولی

بئ سووده که به سترای خه می په رچه می لوولی

پیره میژد: پیدایه و نه وه یه کی نوئی به ژبان و به ره مه کانی.

ئومید ئاشنا. بهرگی یه که م. لاپه ره (٣٧) ده زگای چاپ و بلاو کردنه وه ی ئاراس، ٢٠٠١

زيوهر

شابازی خویش پهروازی بهرزی میلیت، ئاهووی به باهووی چهراکانی مه رزی قه ومییه ت، دلئ هیلانئ په روانئ شه مناسان بووه، گیانی ئاوینئ بی وینه خال خاسان بووه، په ندی له به ندی کۆمه لئ کوردا قه لایه کی ده سه ته وشار، رهنگی به ده نگی پین به نی ده ردا سه لایه کی دووره وشار، فیکری له گولزاری ئامۆزگاریدا گولئ هه میشه به هار، زمانی له باخچه ی راپۆزگاریدا نه مامی جوئی به هار، له ره ندیدا شوخی ناو شاران، له قه له نده ریدا شیخی کۆساران، هه قییز و هه قپه رست، بیییز و خواپه رست.

علاءالدین سجادی - میژووی نه ده بی کوردی - چاپی دووه م

زيوهر

(مهلا مهبدوللا)

مامۆستا زيوهر یه کیته که له سه ر نامه دانی بویته کانی کورده ستانی عیراق. شاره زای زه مانه کانی تورکی و فارسییه. له زمانی عه ره بیشا مه لایه کی ته واوه. له کورده بیا که زمانی خو به تی یه کیته که له مامۆستایانی (شيعر و نه ده ب) شيعری زۆری بویته تازه کانی سلیمانی رهنگه له (بۆ ده قه) ی نه ده بی مامۆستا زيوهر وه تیپه رپووی و قال کرابیته وه گۆرانی نیشتمانی مامۆستا (زيوهر) گه لئ ده نگ خوئی سوله یمانی خستوته زه مزه م، له ریگه ی شيعر و نه ده به وه خزمه تی میلی و نیشتمانی زۆره.

(نوسه ر) له روشدیه ی عه سه کری و له نه عدادی مولکی قوتابی نه م مامۆستا به نرخه بووم، زۆرم خویش نه ویست و به چاو پکی ئیجگار به رزه وه ته ماشام نه کرد، له سالی ١٩٤٢ دا موقه تیشی مه عاریف بووم. بۆ پشکنینی قوتابخانه کانی لیوای سوله یمانی له و ناوه بووم چوومه (به رزنجه) یش نه مه ده زانی که مامۆستا (زيوهر) له وئ موعه لیمه، مامۆستا کان و مودیری مه کتبه به پیی عاده تی ده ره وه تا قه راغ (دی) ی به رزنجه ها تبوون به پیرمه وه، له دووره وه که چاوم به مامۆستا زيوهر که وت، له (سه بیاره) که ها تمه خواره وه و رووم نه کرده مودیر و مامۆستا کانی تر تا وه کو خویم گه یانده مامۆستا خو شه ویسته که م. به گه رمیکه وه ده سه ته کانم ماچ کرد و به زۆر، پیش خویم و نه وانئ تر دا. ئینجا له گه ل خه لقه که ی تر ده ستم کرد به خوئی و چلۆنی.

مامۆستا زيوهر، شيعر و گۆرانی نیشتمانی و په ند و مه وعزه ی نه ده بی کۆمه لایه تی گه لئ زۆره. له (وه صف) و (نه عت) و عه شق و غه رامیاتی شيعری جه وان و به هاداری داناوه له بهر نه مه له ئاسمانی نه ده بیاتی کوردا وه کو نه ستیره یه کی گه ش و پرشن گاو ی دیاره و نه دره وشیته وه.

ره فیق حیلمی - بهرگی دووه می شيعر و نه ده بیاتی کوردی

چاپخانه ی الشباب / به عدا ١٩٥٩ م - لاپه ره کانی (٣٨ و ٣٩ و ٤٤ و ٤٥ و ٤٧)

«... له م چه رچه دا جو ره که سانیک په یدا بوون بهر گه یان گرت و خو یان را گرت له بهر کرداری چه وتی

چه رخی که چ ره فتاردا، نیشتمانه که ی خو یان به جئ نه هیشت کۆلیان نه داوه، وره یان به رنه دا... هه زار زۆر و ستم و ناخو شیان ها ته به رده م. به لام له خه باتی گشتی نه که وتن.

ئەوانە زانا و وپژەوانی تەواو، خواناسی تەواو، نیشتمانپەرەری تەواو بوون... که پیتیوستە چیرۆکی ژیا نیان بەسەرکەفی زێر بنووسریتەوه...»
بەکێک لەو جۆرە کەسانە (مامۆستا زێوەر) بوو.

شاکیر فەتاح: نامیلکە (زێوەر) ۱۹۷۴

چاپخانەی کامەرانی سلێمانی: لاپەرە: ۴

گەر لە شیعرا کەم کەمێ خاوەن فەرەم
فەخرە بۆم شاگردی باشی زێوەر
ئەو بوو هانی دام کە من هیچ کۆڵ نەدەم
هەر ئەو ئەوستاد و شیخ و رابەرەم
گەر لە شیعرا هێز و پێزم دەست کەوێ
بێگومان هەر زێوەر تاجی سەرەم
گەر خۆی شیعەر و ئەدەب دلگیر نەبێ
من ئەبێ سوجده لەبۆ زێوەر بەرم
مەدحی شیعری بەرزی ئەو نابێ تەواو
گەر بنووسم چل کتیب و دەفتەرەم

شاری عەلی عارف ئاغا

۱۹۹۵-۱۹۱۰

زێوەر

ئەم قەڵەمە ئەبەوێ وردە وردە لەبەر خۆیەوه - هەرچەندە زمانیشی نییه- بۆت بێتە قسە. هەر لەبەر دەردی کۆچی زێوەر بوو کە بەدلنیایی سەری خۆی دانەواند بۆ قەڵەم بر بۆ ئەوه ئەو سکالایە کە ئەیکا شاهییدی برینداری جەرگی بۆ بدات، بۆ ئەوه ئەو ئاوه کە خواردیەوه تا لە قامیشەوه بوو بەقەڵەم دلۆپ دلۆپ بێتکینیتەوه، تا بپێژیتە سەر گۆرەکی زێوەر سەرلەنوێ قەڵەمیکی تر بەقەڵەم دەریچیتەوه جا ئەو لەویدا بەزمانی دل، دل راتەکینێ بلیت:

ئەوه زێوەرە کە گوێ و دلێ نەتەوهی کوردی لە سۆزی میلیهت و لە ئاوازی نیشتمان دۆستی پرکردبوو ئەمەتە لێرە!!

ئەگەر میلیهت بینی بەراوردی خۆی بکا. با یەکیکی تر بیخاتە تایی تەرازوو و هەلی سەنگینێ هیچ شتیکی تاکی تەرازوو کە قورس ناکا و هیچ دەستەگۆلیک نییه کە بێت بەنیشانە و بخریتە پیش چاوی ئەو کەسە تەنھا شاعیر و ئەدیب نەبیت. چونکە ئەمانە بەخەیاڵاتی بەرز و بەبیری تیژی مووی سەر ئەبەنە دەریای ئەو ئارەزووانی کە هۆشی تێکرای ئەو میلیهتە تییدا بێ هۆش ئەبیت و چاوی بینایان بەجاری خەو خۆی ئەدا بە سەریا.

لێرەدا گەوهەرێکی شەوچرا دەردێن، لە تیشکەکی تاریکی خەوه تار ئەنێن، لە پرشنگە عالی مینک رووناک ئەکەنەوه، لە تاپوکی دیهێکی دل کەرەوه دروست ئەکەن بۆ ئەوه عالی می بیگانە بەبێ ئیختیار رووی دل و دیدەیان تی کا و لە بەین خۆیانا بکەونە قسە و بلیت: ئەو گەوهەرە شەوچرایە هی ئەو میلیهتە دلگوشادەیه.

ئەم زێوەرە کە ئەم داستانی ئەخوینینەوه، ئەو زێوەرە بوو کە سالی سالی بوو بەبیرە وردەکی، بە خەیاڵە بەرزەکی، بەشیعەرە ناودارەکی گۆشی نەمامی کوردی ئەکرد و سروودی قەومی کوردی ئەخویندەوه، بەرزی ئەکردینەوه لەسەر شاخی پیرەمەگروون دای ئەناین بۆ ئەوهی بکەوینە بەرچاوی میلیهتەتان. بۆ ئەوه تۆزێ لە فریشتەکان نزیک کەوینەوه تا بەهێمنی گوتیان لە دەنگمان بێ و بۆنی جەرگی هەلکرووزاومان بۆن بکەن. کە وابوو قەرزاری ئەو ئاوهین کە زێوەر کرد بەو زێوەرە، قەرزاری ئەو خاکەین کە زێوەر کردی بەمەلێندی ئەبەدی.

زێوەر هەر لە دەوری منالیدا بێجگە لە دیهێکانی کوردستان تام و بۆنی شیعەرەکانی (مەولهوی) و (نالی) لە هەموو دەمارەکانیا کاری کرد بوو، خۆی دابوو دیوانی ئەو شاعیرانە، سایه قەوی سامالی کوردستان، جریوی ئەستێرەکانی ئاسمان، خۆری ئاوی کانیاوکان، نەسیمی فینکی بەری بەیانیان، شاخی رینگاوپەنگی وەختی بەهاران، ئەمانە هەموو هەر لەو دەردا پەیکەری شیعریان پیشان ئەدا، ئەمانە هەموو دلێ زێوەریان کردبوو بۆ ئەوهی باوەش بکا بەئیلھامی خەیاڵاتا، لە پیشا هات (زێوەر)ی کرد بە (تخلص) بۆ خۆی و خەیاڵاتی بەرزی بە وتە ی جوان (زێوەرارا) کرد.

ئەم زێوەرە کە ئەم باسەت لێ خویندەوه تەنھا ئەو زێوەرە نەبوو کە خەیاڵاتی هەر لە زمانی کوردیدا ئیش بکا بەلکۆچ سروشتییەکی لە زمانەکی خۆیدا لەبابەت شیعر و فەلسەفەوه بوو لە زمانی تورکی و فارسی و عەرەبیشدا ئەو مەیداناریبەهی هەر کردوو. ئەمە تۆزێک بوو لەو زێوەرە کە لەوانە لە تەمەنی پانزە سالی بەدواوە بەفیکری بەرزی خزمەتی کوردەواری کردوو.

بەکورت کردنەوهوه لە گۆفاری گەلاوێژ ژمارە (۱۲)

سالی (۱۹۴۸) هوه وەرگیراوه

زيور

قضى زيور يوم ٢٠/١١/١٩٤٨ في مدينة السليمانية، وترك هذه الدنيا التي تعج بالآلام والشورور الى الأبد. وانطوت صفحة رائعة من صفحات الشعر من سجل الحياة، لتفتح محلها صفحة وصفحات، وهكذا الدنيا بين خلق وفناء. واذا ذهب زيور من هذه الدنيا وتركنا نحن اليها، افنسى جميله الينا والى ابناء قومنا؟

كلا! ومن الحق علينا وعلى ابناء قومنا ان يذكروا زيور، وآخرين غيره، ممن قضوا حياتهم في سبيلهم، يدافعون عنهم بارواحهم، ويعلنون أمجادهم باقلامهم. إذ كان وهو شيخ طاعن في السن، يحمل روحاً فياضة بالحماسة والوطنية، وهو يعتبر رائد القومية، وشاعر الوطنية، وأناشيده الحماسية الوطنية تتردد على السنة صبيان المدارس وصباياها.

كان زيور أحد شعراء كردستان الافذاذ الذي لا تجود البقعة بمثاله إلا قليلاً. اسمه عبدالله ولقبه الشعري (زيور). ولد في مدينة السليمانية عام ١٨٧٥م واكمل دراسته فيها، وسافر الى الاستانة عام ١٣١٧ رومي، وعند تخرجه منها عين معلماً في المدرسة الرشدية العسكرية في السليمانية سنة ١٣٢٤ رومي، وقد سميت هذه المدرسة في الحرب العالمية الاولى بالمدرسة التشريعية، ثم عين من بعد في المدرسة الاعدادية الملكية. وعندما تأسست الحكومة العراقية خدم في التعليم مدة ثلاثين سنة.

وقد اشتهر المرحوم الشاعر، اضافة الى ما تحلى به من كرم السجبية وصفاء النية، بالظرف وحبه للنكت، وقد كان محبوباً لدى عارفيه، يستندون شعره ويستطيبون اخلاقه وله ديوان شعر غير مطبوع باللغة الكردية.

والى القاريء الكريم نتفأ من بعض اشعاره مترجمة الى العربية: (المعرفة تعلي من شأن الاقوام الفقيرة)

ولكن الجهالة تمحو أشد الشعوب، حتى لو كانت بكثرتها العددية كالتتر

ان العلوم والفنون كانتا سبيل السعادة

وما كان الجهل الا مسبباً للخيبة والخذلان

ومن اقواله يطعن اولئك المتعلمين الذين يستنكفون من ابناء بلادهم:

لا تستنكف ان تنتسب الى قومك حتى لو كنت محظوظاً ونابعاً،

لان العقوق أشد اعداء العبقري.

فلتكن كلمة الوطن بين شفتيك تتردد كما يتردد هديل الحمام بين منقاره.

وليكن ابدأ على طرف لسانك وخافقاً في جوانح قلبك ليل نهار.

وقد كان ذات ليلة مع جماعة من الاخوان يستروحون في تموز على قمة جبل (تاريخه)، فوصف تلك الليلة:

النار تشع الحرارة على وجه الارض

والقمر وهو في السماء يبعث برودته على رؤوسنا

بخ يخ لحفيف اوراق السرو والعرعر

زهزه لغدير الجبل الذي يصيح في الجبال وقت السحر

فبرودة هذه الليلة المقمرة وحرارة هذه النار الملتهبة

اعطنا حالة معتدلة في ذلك المستقر

فمن جهة يتصاعد أزيز (السماور) وشنشنة اللحم

وقد أصبح لنا من الخائر الحامض الطعم مزة للشاي المحلى بالسكر

هذه كلمة صغيرة في حق (زيور) راجين ان نعود الى اعطاءه حقه في مرة أخرى.

گۆفاری نزار ژماره (١٨) رۆژی ١٥ کانوونی یهکه می ١٩٤٨ سالی یهکه م.

نوه پوژدهی که ناردميانه قوتابخانه ته صادفی نهوړوړزی کرد، ماموستاکم وهرقهيهکی نهوړوړزنامهشی دا به من پارهی بو بهرم، منالان له هممو لایهکوه هه لته په رین و نهوړوړزنامهیان نه خویندهوه، منیش سهیرم نه کردن. نهم نه زانی بیخوینمه وه، که هاتمه وه ماله وه دهستم کرد به گریان، باو کم وتی بوچی نهگری نه وه پاره بو ماموستا، نه وهش بو خه رجی خوت، وتم بو پاره ناگریم، ره فیه کانه هممو نه کاغزه نه خویندهوه من هیچ نازانم، وتی رو له عاجز مه به من فیرت نه کم، مقداریک له گلم خه ریک بوو شیعرئ فیروم (نوروز شد نوروز شد) نه مجار وام زانی میرزا شه فیعم، خولاسه چند سالتی له قوتابخانه دهوامم کرد نیمللا و نیشایه کی مخته صهر و سیادیکی چاکم په پیدا کرد لهو زه ماندها مشاعره باز بوو منیش نهی شده و افتاب و غزه لی حافظ و کلیاتم نه غلب له به ریو، کهس نه بوو له مشاعره دا مه غلوم بکا.

هوه وه سی قوتابخانه مامبوو به واسطه ی نریکی ماله که مانه وه به مزگه و توه مه یلی خویندنی فه قیکانم کرد (مجاوه به تاثيره) زورم پی خوش بوو منیش دهوریکه مه وه (تیلی بابهی) پیوه بله رینمه وه وه کو عادهت بوو دهستم کرد به ته صریف و عوامل، له م کتیبانه چند سال دهوامم کرد: نحو، صرف، وضع و استعاره، منطق کلام و باقی علومی مسته عمله له هر شته شتیکم خویند نیتر وام نه زانی خویم ته فتازانی زمانم، له ناخیدا له عیلمی هه بیته و حکمهت و حساب له خزهت عرفان نه فه ندیدا دهوامم کرد غرووریکي وام به سر دا هات له دلا نهم وت، نیمامی شافعی، ابن حجر چین تابع به قسه ی نه وان بم، نه وان عه ره ب بوون عه ره بی و صهر ف و نه حویکیان زانیوه و حه دیشی زوریان له بهر کردوه، حه دیت و نایه ته کانیان کو کرد توه نوای خو یان ناوه (مجتهد) له پاشا که علمی تاریخ و جغرافیا به عضی له طه بیعاتم ته عمل کرد مه لای پینجوین و مه کته به کانی سلیمانیم لا بووه نه خوینده وار نهم ووت نهم فه قیرانه هر شیعرئ نه زانن نه ویش له کتیبیا، یا چند کتیبی نه زانن هیچ له دهره جهی منا نابن، خولاصه که و قه ساله وه به ره به ره کتیبی تازه و مجله لهی تازه که ته ماشا نه کمم وه کو نه وهل پوژده کم لی هاتووه که چوومه قوتابخانه باو کیشم نه ماوه مه قاله یه کی تازه م تعلیم بکا با وجود نه گهر بشمایه نه ویش نهی زانی به عضی محاضره ی رحالی عه صر له غزه ته کانا نه خوینمه وه هر نازانم باسی چی نه کا.

له الهال و المقتظدا به عضی مه قاله نه بینم به قه دهر نهوړوړ نامه که لی حالی نابم، بووم معلوم بو که زور جاهل و نه خوینده وارم، به زه بییم به خو ما دی که عومرم هممو صرف کرد و تی نه گه یشتوو دهرچووم.

ژبن ژماره ۶۱۸ شویاتی ۱۹۴۱

7 پیسه کی

10 زیوهر

17 بهشی کومه لایه تی

19 پارانه وه و سکالا

19 له کوردستانا گرانی

21 بو وه ستا بیلال

22 گورانی نینحیصار

24 گورینی شیعرئ سه عدی شیرازی

25 له سهر شیوه ی هه ورامی

26 به هاری زیوهر

26 ته یاره

27 دیسان

27 سینهما

28 گالته و گه پ و خه ه لکیشانی قرژان

30 چاپخانه که ی دهر ویش شهریف

30 درو

31 نه زانم بینووسم

32 بولبولی لای گولن

32 به رخی بی دایک نه گهر ده بارینتی

33 سه د تاجری دین

34 فه لسه فه

35 نه فست مه گه سه

35 باسی زستان

37 خه رقه یه کم هه به

42 عه ره ق ناخویم

44 خو ل بارانی سلیمانی

45 تابووری

46 وهرن یاران

47 نیشانه ی مه حه بیته

48 دیاری

48 په ند و ناموژگاری

49 گالته و قه شمهری

50 ناموژگاری

51 دیسان په ند و ناموژگاری

91	بەناری خوای گەورە و میهرەبان
94	هاندان بۆ خۆتندن و پیشکەوتن
94	مەعاریف
95	فەلسەفە
96	سەرزنەش
96	کوردتیکم ئەوئ
97	لەم وەختە
99	خۆشەویستی و ئەوین
101	لابدە پەردە
105	بنازم
106	باعیشی دووریتە
107	کە تۆ پۆیی
108	ئەي ئەفسی دەنی
109	دەماغ ئەمشەو
110	شیتتی پرووتە
111	مەحبوسسی جەفات کردم
112	پەرتشانم
113	ئەساسی عەیشی
114	شکاندی
115	ئەنجومەن ئارایە
116	چ شیرین جیلوہیتکی گرتووە
117	کەسئ تەشبیہی بالای تۆ
117	زاهید وەرە
118	یەک لەحظەي و یصالت
119	چاوی وەک بادامی تۆ
120	صوحی گولشەن
121	هەرگیز
122	لە گۆشەي حوزنەدا
123	لابوون لە پەیوہندی
124	لە ہیجرا
125	بەم فیرقەتي تۆ
126	چریکەي بولبولی دل
127	ئەي دولبەری شیرین
128	وا مەستی مەیی
130	بلە نەخشین

52	پەند و ئامۆژگاری
52	پەند و ئامۆژگاری
53	ئەي عالمانی حەق بین
53	گرتتی چەخماخسازەکان
55	کاربەدەستانی ئیستیباد
56	ستایشی ئاسایش
57	باسی دونیا
58	سەرگوزەشتەي کاربەدەستانی دەوری عوسمانی
60	سیاسەت
60	ئامۆژگاری
61	چ خۆشە
62	من ئەلیم
63	شیتتە هەر کەس
63	سیاسی نیم
64	تیک پڑاون
65	فەلەستین
66	ئیستیقبال بۆ تازە پینگەیشتووەکان
68	ئەي بولبولی
69	وہرامی زیوہر بۆ شیخ نووری شیخ صالح
73	خوا بی خەرگۆشی
74	ئەم سپی و سوورە
75	بروام پین بکەن
76	فەلسەفە
77	شاخی تاریدەر
77	مەتەل
79	جوابی مەتەل
80	خانەنشین
80	پردی وەتەن
81	نامەوئ
83	بەشی کوردایەتي
85	مال جوتکردنەوہ
85	ئەي شەمال
88	ئەم کوردە
89	کوردە پۆژی غیبرەتە
90	کییە

159	با نه چیتته لای په قیبان
160	به ئیشی نیشی
161	شوعاعی شه مس
161	به هاری
162	وهک قه دده چاوم
163	حه کیمی دهردی من
164	ئهو دولبه ره
165	چاوت شه هه نشه هیکه
165	یار تیکی دل ئازاردهر
166	به قامهت
167	موو چه م غه مه
169	گۆرانی و سرووده نیشتمانیه کان
171	ئه ی کوردینه
171	گۆرانی هیوا
172	وا وه تن خه مئیه وهک گول
172	فه خره بو ئیتمه کوردستان
173	ئه ی وه تن چهنه خوشه ویستی
174	وه تنی من کوردستانه
174	کوردستان وه تمانه
175	بولبول به نه غمه ی
176	گۆرانی بو قوتایبیان
176	ئه ساسی ئه م مه دره سه یه
176	گۆرانیی شاگرد
177	ئه ی شاگردانی وه تن
178	سه رکه وه کورده
178	صلاح الدین سولتان
179	سندو قچه یی نه قدی به دهنی
179	په ونه قی باخی حه یاتی میلله ته
180	ئه ی گولی گولزاری دین
181	قسه ی شاگردیک
182	بو منالانی قوتابخانه
182	بالوره ی کچه کوردیک
183	ئه ی عیراق ئه ی عیراقم
184	خاکی به رزنجه چهنده دلگیره
185	قسه ی قوتایبییه ک

131	به سترای راوی
132	به ینیکه
133	چ شیرینه چایی
134	پیتم خوشه
134	ئه م دهسته که له م شاره
135	له عه شقی دوخته ری په ز
136	موژهت
137	دنیا
138	نه و به هاری باخی حوسنم
138	گولبونی قه دد
139	مه یته ری عه قلم
140	خوړاک و خه و
140	بی پرووی تو
141	له به ختی من
142	من له سایه ی حوسنی تو
143	قوربان
144	به دوو زولفی
144	چون په حمی ئه بی
145	حه واسم
146	تکاندی تابرووی
147	ده میکه
147	تابی هیجرانم نه ماوه
148	تا زولفی له سه ر چیه ره
149	دل
150	چاوه کهت بو من
150	دلی من
151	تالیبی پروتم
152	ساقی به جیلوه هه سه ته
153	ئه مپه
154	سه به ب
155	هه موو دهم
156	گرتومه له عالمه سه نه می
157	نیگارا
158	که وتمه داوی
159	له غه یره خالییه

201	ههنگ
201	ورچی خه تیب و مه میوون
202	کووتر و راوکه
203	هه موو شتی قسه ئەکا
204	خو
205	تاووس
207	ستایش و پیاھلدان
209	ستایشی پیغه مبه
209	بو جه ژنی مه ولوود
210	بو جه ژنی مه ولوود
210	جه ژنی ره مه زان
212	سیتایشی هه زه تی غه وشی گه یلانی
213	کاک ئەحمه دی شیخ
214	ستایشی شیخ عه لانه ددینی بیاره
215	ستایشی شیخ مسته فای نه قیب
217	ستایشی شیخ عه بدولقادی سزله
217	بو صالح زه کی ساحی بقران
218	ستایشی ئەفراسیاب بهگ
219	له ستایشی فه تاح خانی کوری حاجی ئەحمه دی سو فی
220	له ستایشی سهید عه لی کوری حاجی شیخ مسته فا
221	بو موفتی پینجونی
222	ستایشی باخی مزگه وت
223	خیرت قوبووله
223	ستایشی شاری به غداد
225	ستایشی به رزنجه
226	عه لی که مال بهگ (به یانی حه قیقه ت)
227	شاریکی کوردستان (خانه قین)
228	بو ناجی به گی هورمزی
229	چۆنیه تی رابوردوی شاری سلیمانی
229	له ستایشی باخ
231	ناخوونی جه وری فه لهک
232	بو خدمه تی مبری ره وشن ضه مبه ره مه عه لی بهگ زاده حه سه ن بهگ ته قدیم
233	دوو حه سه ن ئیبینی عه لی شوهره تیان تا قافه
234	دوعای خالیسانه م
235	چ به دبه خت چ سه رسه ختم

186	بنالینه بولبول
186	ئیمه وا دائیما به دل و به گیان
187	عه سر و زه مانی خویندنه
187	خاکی عیراقم
187	جوگرافیای عیراق
188	حدود و چوار طه ره فی عیراق
188	ئیداره ی عیراق
189	نه ره کانی عیراق
189	تیجاره تی عیراق - صادره
190	تیجاره تی عیراق - وارده
190	نفووسی عیراق
190	خواناسین
191	باوک
191	دایک
192	قوتاییه ک نه صیحه تی ره فیقانی ده کات
192	گۆرانی فه لاج
193	گۆرانی که شافه
193	قوتایی صه نه ته کار
193	حه کیم
194	سه عات
194	تۆبی پی
194	شاگردی ته شویقی ره فیقانی ئەکا بو خزمه تی وه تن
195	دوو ریوی ته ماعکار
196	پشیلهی ریاکار
196	ته مشیل
196	ژماره
197	ناوی رۆژگان
197	بو کچان
198	شاری سلیمانی له لام
198	قیره قیری بۆق به شهو (خلدونیه)
198	گۆرانی به یداخ
199	له مابه بینی زه نه ق و گوله باخ دا
199	هاوده م
199	ناشتی دوو دۆست
200	نیشانهی زانین

290	پینج خشته کی له سهر هه لیه ستیکی مه لا صالحی (حریق)
291	پینج خشته کی له سهر غه زه لیککی وافی
292	پینج خشته کی له سهر شیعریکی عه ره بیی جه میل صدقی الزهاوی
293	چوار خشته کییه کان
293	نامۆڭگاری و سه رزه نشت
293	بو شایسته خان
295	بو سه ری پاکه ته جگه ره
297	بو دهر ویش شه رینی چایه چی
298	مه حکه مه ی ئیستییداد
298	بو ره فیق حیلمی
298	تاک تاکه
300	مووه ززه ف
301	به شی فارسی و تورکی
303	غزلت
306	له سه ر ئیملا ی فارسی
308	به شی تورکی
308	سو کواری بو شیخ سعیدی حفید
309	له ستایشی مته صه رفی سلیمانی عه بدوله جید به گ یه عقووبی زاده
311	چی له سه ر زیوه ر نووسراوه و خو ی چیی نووسیوه
319	ئه وه ل و ناخیرم نه زانی و جه هاله ت بوو
320	پیرست

236	موژده بی
237	رۆژی جه ژن
238	نزا
238	کی شیخه
239	بو خزمه ت شیخ مه محمود
241	دیسان بو خزمه تی شیخ مه محمود
241	بو خزمه تی شیخ مه محمود
241	ئه ی خوینده واره کان
242	بو گو قاری گه لا ویز
242	ئه مرۆ
243	بو گو قاری رۆژی کورد
243	بو بانگی کوردستان
245	سه رگوزه شته
246	چیرۆک
248	چیرۆکی سنی هاوړتی چاوبرسی
252	چیرۆکی کۆمه لایه تی
256	چیرۆکی خپوی ناو مزگه وت و سو فی که رمی چه رچی
257	کوره مه ترسه
260	سه رگوزه شته ی خپوی ناو مزگه وت
263	رۆله بخوینه
264	سه رگوزه شته ی خوشک و برایه کی نازا
265	باسی سو فی که رمی چه رچی
266	سو فی که ریم خوازیینی گول به هار ده کات
267	گواسته وه ی گول به هار
268	باوه خوون کردنی گول به هار
269	که وتنه ریگای گول به هار و ره نجیبه ر
273	گره و کردنی کویتخا له گه ل سه ردار
277	پینج خشته کی له سه ر شیعری شاعیران
279	تیهه لکیش له سه ر شیعریکی حافزی شیرازی
279	پینج خشته کی له سه ر هه لیه ستیکی مه لا ره شید (مائیل)
281	پینج خشته کی له سه ر هه لیه ستیکی شیخ ئه وره حمان (نه سیب)
282	پینج خشته کی له سه ر هه لیه ستیکی شیخ ره زای تاله بان ی
283	پینج خشته کی له سه ر هه لیه ستیکی طاهیر به گ
285	پینج خشته کی له سه ر هه لیه ستیکی مه حوی
288	پینج خشته کی له سه ر هه لیه ستیکی سه ید ئه حمه د ئه لئه قیب